

**PROGRAMUL NAȚIONAL PRIVIND ASIGURAREA DREPTURILOR
OMULUI PENTRU ANII 2024-2027**

I. Introducere

1. Programul național privind asigurarea drepturilor omului pentru anii 2024-2027 (în continuare Programul) derivă din angajamentele asumate de Republica Moldova în domeniul drepturilor omului prin ratificarea convențiilor Organizației Națiunilor Unite și ale Consiliului European, angajamentelor OSCE, Uniunii Europene și recomandărilor Departamentului de Stat SUA. Programul este elaborat în corespundere cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative.
2. În perioada 2004-2022 Republica Moldova a implementat 3 planuri naționale de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008,¹ 2011-2016² și 2018-2022.³ Fiecare document de politici a constituit o etapă importantă de dezvoltare a mecanismelor de implementare, dezvoltarea cadrului normativ, abilitatea și capacitarea instituțiilor de drepturile omului, consolidarea capacităților autorităților publice centrale și locale.
3. Raportul de Evaluare a Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului 2018-2022⁴ (PNADO) a constatat un nivel mediu de implementare a documentului de politici. În trei domenii au fost înregistrate succese majore, în șase domenii – progrese medii, iar în altele șapte – progrese minore sau lipsă de progres. Noile structuri create pentru asigurarea coordonării implementării PNADO s-au dovedit a fi un pas important în creșterea eficienței coordonării în domeniul drepturilor omului. Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă din cadrul Cancelariei de Stat a fost pilonul de bază în asigurarea

¹ Parlamentul, Hotărâre Nr. 415 din 24-10-2003 privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21428&lang=ro

² Parlamentul, Hotărâre Nr. 90 din 12-05-2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17950&lang=ro

³ Parlamentul, Hotărâre Nr. 89 din 24-05-2018 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro

⁴ Raport de Evaluare: Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 (2023): https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_evaluare_pnado_2018-2022.pdf

coordonării implementării PNADO, dar și dezvoltării mecanismului instituțional în domeniu.

4. Astfel, lecțiile desprinse din implementarea Planurilor anterioare, și în special rezultatele, concluziile și recomandările elaborate ca urmare a evaluării PNADO, stau la baza următoarelor intervenții de politici publice privind drepturile omului conform pct. 62 din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.
5. Programul nou va asigura continuitatea, evoluția și progresul politicii naționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv și întru asigurarea implementării recomandărilor formulate de mecanismele internaționale, regionale și naționale de protecție a drepturilor omului, astfel încât să fie sporit nivelul de respectare și exercitare a drepturilor fiecărui cetățean, precum și minimizezate eficient riscurile de încălcare a drepturilor omului în Republica Moldova.
6. Programul va crește gradul de realizare a obiectivelor în toate domeniile prevăzute în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (SND), aprobată prin Legea nr. 315/2022, precum și a Obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD), după cum urmează:
 - 1) Obiectivul 1: Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților:
 - ținta națională ODD nr.1.2) Până în 2030, reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de bărbați, femei și copii de toate vârstele care trăiesc în sărăcie în toate dimensiunile sale potrivit pragului național (ODD 1);
 - ținta națională ODD nr.1.3) Implementarea unui sistem de protecție socială adecvat la nivel național pentru o acoperire substanțială a celor mai săraci și vulnerabili până în 2030 (ODD 1);
 - 2) Obiectivul 2 „Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii”:
 - ținta națională ODD nr.10.2) Până în 2030, abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, indiferent de vârstă, sex, dizabilitate, rasă, etnie, origine, religie sau statut economic sau de altă natură (ODD 10)
 - 3) Obiectivul 3: Garantarea educației relevante și de calitate pentru toți pe întreg parcursul vieții:
 - ținta națională ODD 4.5) Până în 2030, asigurarea accesului egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile, inclusiv a persoanelor cu dizabilități și copiilor în situații vulnerabile (ODD 4);
 - ținta națională ODD 4.a) Construirea și modernizarea infrastructurii în instituțiile de învățământ astfel încât să corespundă necesităților copiilor,

- fetelor și băieților și persoanelor cu dizabilități și oferirea unui mediu de învățământ sigur, nonviolent și incluziv pentru toți (ODD 4);
- 4) Obiectivul 4 "Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală";
 - ținta națională ODD 4.7) Promovarea dezvoltării durabile, stilurilor de viață durabile, drepturilor omului, egalității de gen, a culturii păcii și nonviolentei, cetățeniei globale și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă (ODD 4);
 - 5) Obiectivul 5 „Îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mentală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ”:
 - ținta națională ODD nr. 3.3.1) Până în 2030, reducerea transmiterii HIV și ITS, în special în populațiile-cheie, și a mortalității asociate cu HIV (ODD 3.3.1);
 - ținta națională ODD 3.3.2) Până în 2030 reducerea poverii tuberculozei, combaterea hepatitei, bolilor condiționate de apă și a altor boli transmisibile (ODD 3);
 - ținta națională ODD 5) Fortificarea măsurilor de prevenire și tratament a consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope (ODD 3);
 - 6) Obiectivul 8: „Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent”
 - ținta națională ODD 16.3. Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, toți bărbații și copiii.
 7. Scopul programului este de a îmbunătăți calitatea vieții în Republica Moldova, astfel încât fiecare persoană să își trăiască viața cu demnitate, iar aspirațiile și activitățile oamenilor să fie la baza eforturilor de dezvoltare la nivel național și local.
 8. Aprobarea Programului este o acțiune prevăzută în Planul Național de Acțiuni pentru Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2024-2027. Totodată, Programul prezintă răspunsuri sistemice la recomandările Comisiei Europene menționate în Raportul pe anul 2023 privind Republica Moldova și politica de extindere a Uniunii Europene, abordând în mod special, subiectele reducerii inegalităților și a discriminării; protecției drepturilor copiilor; prevenirea torturii și a relelor tratamente; accesul la tratament medical, supraaglomerarea și starea generală a penitenciarelor; colectarea datelor dezagregate privind contravențiile cu privire la discursul de ură și/sau instigare la discriminare; discriminarea femeilor și fetelor etc.
 9. Programul este în concordanță cu Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană” (aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.

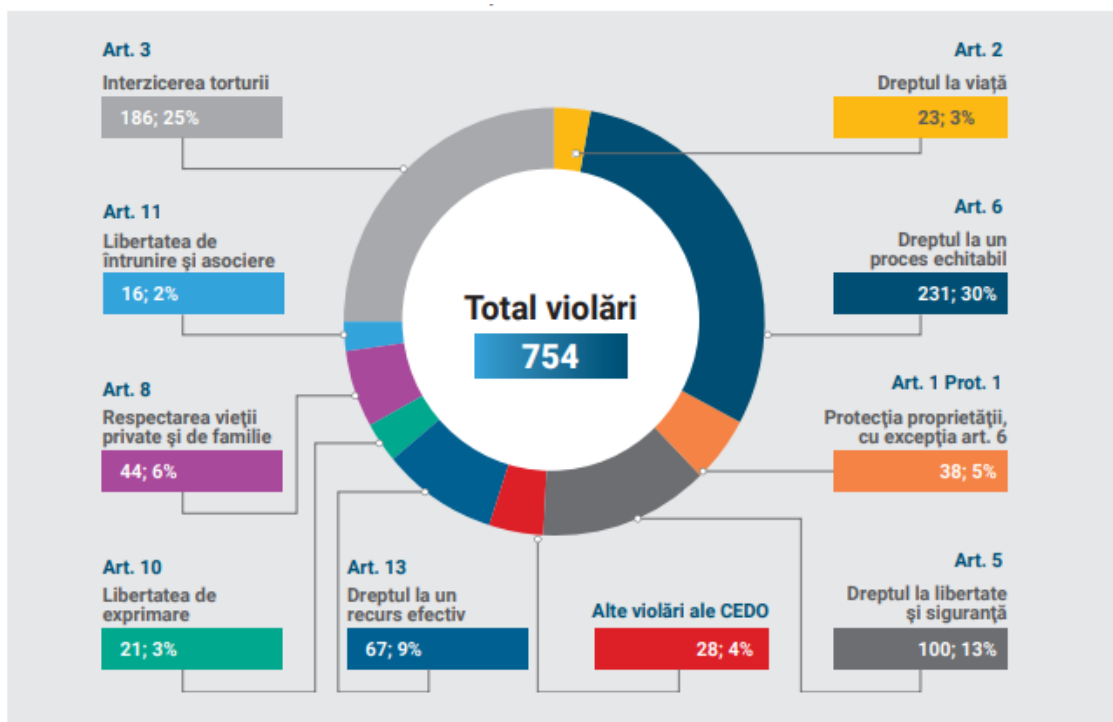
28/2023) și prin implementarea sa va spori gradul de realizare a următoarelor obiective: Măsura 9. Consolidarea protecției drepturilor omului, în special în cazul grupurilor vulnerabile, și solidificarea angajamentelor de a consolida egalitatea de gen și de a combate violența împotriva femeilor; Măsura 8. Creșterea implicării societății civile în procesele decizionale de la toate nivelurile; Măsura 1. Finalizarea etapelor esențiale ale reformei cuprinzătoare a sistemului de justiție, lansată recent, în toate instituțiile din cadrul lanțurilor de justiție și de urmărire penală, pentru a le asigura independența, integritatea, eficiența, responsabilitatea și transparența, inclusiv prin utilizarea eficientă a verificării activelor și a supravegherii democratice eficace.

10. Totodată, Programul asigură o concordanță sinergică cu documentele de politici sectoriale: Strategia națională „Sănătatea 2030”; Strategia națională „Educația 2030”, Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”, Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 și Programul pentru anii 2023-2025 de implementare a Strategiei, Programul național pentru protecția copilului pentru anii 2022-2026; Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, Programul pentru ocuparea forței de muncă 2022-2026, Strategia pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025, Programul pentru promovarea și asigurarea egalității de gen 2023-2027, Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, Programul național pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru anii 2024-2028, Programul dezvoltării organizațiilor societății civile pentru anii 2024-2027.
11. Având în vedere aprobarea recentă a documentelor de politici sectoriale menționate, Programul vizează abordarea spectrului de probleme neacoperite de către acestea, precum și punerea în aplicare a recomandărilor internaționale. Este de menționat că, Programul urmează a fi un document de politici ce va asigura tranziția către o nouă etapă strategică de planificare și de implementare a drepturilor omului în Republica Moldova - elaborarea și adoptarea Strategiei Naționale în domeniul Drepturilor Omului.
12. Programul a fost elaborat de Cancelaria de Stat, cu participarea membrilor Grupului de lucru (Ordin nr.87 din 31.07.2023), experților în domeniu, reprezentanților organizațiilor societății civile, precum și cu suportul partenerilor de dezvoltare.
13. Programul, la toate etapele de elaborare, în perioada octombrie - decembrie 2023, a fost supus consultărilor publice cu actorii guvernamentali, societatea civilă și partenerii de dezvoltare.

II. Analiza situației

14. În cadrul celui de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală (EPU 2022) Republica Moldova a acceptat 186 din 209 recomandări recepționate, înregistrând o descreștere cu 2,11% comparativ cu ciclul 2 de evaluare. Majoritatea recomandărilor acceptate vizează: perfecționarea cadrului normativ instituțional și de politici; reducerea inegalităților; drepturile civile și politice; drepturile economice, sociale și culturale; egalitatea de gen; drepturile copilului; alte grupuri și persoane vulnerabile.⁵ Astfel, în pofida eforturilor autorităților naționale din ultimii ani, situația privind respectarea, protecția și realizarea drepturilor omului în Republica Moldova rămâne precară.
15. În scopul asigurării implementării recomandărilor, Cancelaria de Stat, în comun cu autoritățile relevante, a elaborat proiectul Setului de măsuri pentru implementarea recomandărilor recepționate în cadrul celei de-a 40-a sesiuni a Grupului de lucru al EPU al ONU. Proiectul a fost aprobat la ședința din 4 septembrie 2023 a Consiliului național pentru drepturile omului. Pentru fiecare recomandare sau grup de recomandări similare au fost determinate acțiuni, cu stabilirea autorităților responsabile și a termenelor de implementare. Potrivit calendarului preliminar al desfășurării sesiunii EPU, al 4-lea ciclu de evaluare pentru Republica Moldova va avea loc în luna octombrie 2026, respectiv termenele pentru implementarea recomandărilor au fost stabilite până la finele anului 2025, pentru a asigura desfășurarea procedurilor interne de elaborare și aprobare a Raportului Național.
16. **Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a constatat cel puțin o violare în 492 (86%) din cele 575 de hotărâri moldovenești examinate în anii 1997-2022**, soldate cu constatarea a 754 de violări ale drepturilor omului. Printre cele mai frecvente sunt: neexecutarea hotărârilor judecătorești naționale (violări vechi), anchetarea inadecvată a maltratărilor și deceselor, detenția în condiții proaste, detenția ilegală, casarea neregulamentară a hotărârilor judecătorești irevocabile și maltratarea / recurgerea la forța excesivă de către exponenții statului.

⁵ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/md-index>

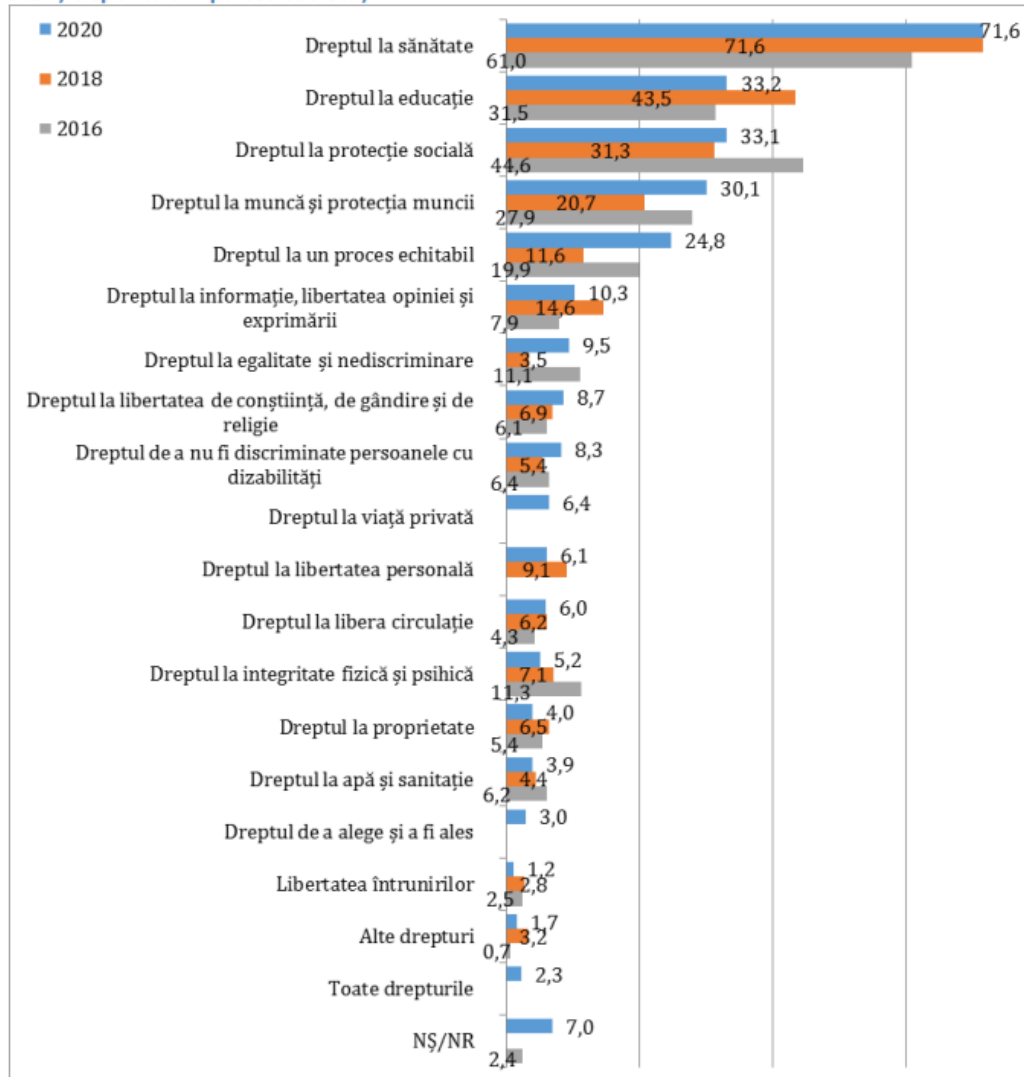

Sursa: https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/01/Nota-analitica-Moldova-la-CtEDO-2022_RO.pdf

17. Din cele 34 de hotărâri pronunțate în 2022, CtEDO a constatat 48 de violări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO). O bună parte (27%) se referă la maltratarea și/sau investigarea defectuoasă a maltratării, precum și neacordarea asistenței medicale adecvate deținuților. Alte 13 violări (27%) se referă la dreptul la un proces echitabil. Trei din aceste violări se referă la condamnarea în apel fără audierea nemijlocită a martorilor, iar celelalte violări ale dreptului la un proces echitabil țin de motivarea insuficientă a hotărârilor judecătorești, admiterea apelurilor sau recursurilor tardive sau încălcarea accesului la justiție.⁶
18. Conform *Studiului Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova (2021)*, cele mai problematice și actuale drepturi care necesită atenție sporită din partea autorităților sunt drepturile economice și sociale: *dreptul la sănătate, dreptul la educație, dreptul la protecție socială, precum și dreptul la muncă.*

⁶ https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/01/Nota-analitica-Moldova-la-CtEDO-2022_RO.pdf

Figura 11. Cele mai actuale (importante) drepturi și libertăți ale omului în Moldova care necesită atenție sporită din partea societății

Sursa: *Oficiul Avocatului Poporului. Studiul Percepției asupra drepturilor omului în Republica Moldova (2021):* http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/07/DO_raport_raport_OAP-2.pdf

19. Răspunsul politicilor publice pentru avansarea respectării drepturilor omului rămâne a fi modest și necesită amplificare. Raportul de Evaluare PNADO,⁷ realizat în anul 2023 a constatat implementarea la nivel mediu a Planului de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022. În trei domenii au fost înregistrate succese majore, iar în altele șapte – progrese minore sau lipsă de progres. Domeniile de intervenție PNADO: 3 „Prevenirea și combaterea traficului de ființe umane”, 7 „Egalitatea de gen și violența în familie”, 11 „Drepturile copilului” au înregistrat cele mai mari progrese în realizare, în timp ce domeniile: 2 „Sistemul național de justiție”, 5 „Transparență și accesul la informație”, 9 „Dreptul la sănătate”, 12 „Drepturile persoanelor tinere”, 13 „Drepturile persoanelor vârstnice”, 15 „Drepturile minorităților” și 16

⁷ Raport de Evaluare: Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 (2023): https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_evaluare_pnado_2018-2022.pdf

„Respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului ale Republicii Moldova” au înregistrat cele mai modeste progrese, iar acțiunile concrete pentru asigurarea respectării drepturilor LGBT nu au fost incluse în PNADO. Alte șase domenii au înregistrat progrese medii și relativ bune: 1 „Armonizarea cadrului normativ național cu standardele internaționale”, 4 „Instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului”, 6 „Nediscriminarea și egalitatea”, 8 „Dreptul la educație”, 10 „Dreptul la muncă și protecție socială”, 14 „Drepturile persoanelor cu dizabilități”.

20. O deficiență majoră în implementarea PNADO pentru anii 2018-2022 a constat în faptul că mai multe autorități nu au monitorizat și nu au evaluat nivelul de realizare a obiectivelor și indicatorilor de rezultat stabiliți. Indicatorii nu au avut stabilite bazele de referință, țintele, sursele de verificare și instituțiile publice responsabile de colectarea și monitorizarea informațiilor relevante.
21. Raportul de evaluare a identificat carențe, inclusiv privind: (1) alocarea resursele financiare insuficiente aferente acțiunilor planificate de către ministere și alte autorități și instituții publice; (2) lipsa voinței politice pentru modificarea unor legi sau ratificarea unor instrumente internaționale de protecție a drepturilor omului; (3) deficiențe în ceea ce privește stabilirea, monitorizarea și evaluarea indicatorilor de rezultat, pe categorii de persoane și de drepturi ale omului, pentru a evalua impactul final al acestor documente asupra vieții oamenilor, în special a celor vulnerabili și marginalizați, precum și asupra respectării drepturilor lor.
22. Legislația Republicii Moldova este în mare măsură conformă cu acquis-ul UE în domeniul nediscriminării și al egalității și există un răspuns al statului la infracțiunile motivate de ură (în Codul penal și în Codul contravențional). În anul 2022, au fost operate amendamente la codul penal și contravențional privind discriminarea și incitarea la discriminare sau la violență bazată pe ură. Noile amendamente prevăd pedepse mai aspre pentru infracțiuni motivate de stereotipuri sau prejudecăți bazate pe rasă, culoare, etnie, origine națională, origine socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, identitate de gen, orientare sexuală, sănătate, vârstă, dizabilitate sau stare civilă. Totodată, persoanele care aparțin minorităților, persoanele cu dizabilități, persoanele LGBTIQ și romii, în special, se confruntă în continuare cu discriminare, inclusiv pe piața forței de muncă.
23. **În ultimii ani au fost aprobate mai multe documente de politici publice care vizează asigurarea drepturilor omului, totuși, se constată că acestea acoperă doar parțial obligațiile și angajamentele internaționale ale RM în domeniul drepturilor omului.**
24. Analizând programele sectoriale, menționate la pct. 10, se constată unele lacune la abordarea complexă a recomandărilor internaționale , spre exemplu:

(i) politica în domeniul educației este deficitară din perspectiva exercitării depline a dreptului la educație de către grupurile vulnerabile și combaterea fenomenelor negative (abandon școlar, bullying, plăți neformale) în sistemul de învățământ; (ii) în politicile sectoriale privind justiția, lipsesc angajamente privind asigurarea accesibilității locurilor de detenție pentru persoanele cu dizabilități, (iii) asigurarea serviciilor calitative de îngrijire a sănătății pentru persoanele private de libertate etc. În mod similar, politica publică privind protecția drepturilor copilului nu acoperă toate drepturile protejate de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, răspunzând doar parțial observațiilor finale ale Comitetului ONU pentru drepturile copilului din 2017.⁸

25. Pe parcursul anilor 2019-2022 au fost create noile structuri pentru asigurarea coordonării implementării PNADO, care s-au dovedit a fi un pas înainte în creșterea eficienței coordonării și implementării Planului. Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă în cadrul Cancelariei de Stat a constituit pilonul de bază pentru asigurarea coordonării monitorizării implementării PNADO. Funcționalitatea Consiliului național pentru drepturile omului a asigurat procesul de coordonare a implementării PNADO cu un răspuns intersectorial optim, coordonat la nivel înalt, la provocările apărute. Mecanismele instituționale existente de asigurare a implementării documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, coordonării și monitorizării gradului de realizare a angajamentelor necesită a fi fortificate și capacitate în continuare.

Justiția și dreptul la proces echitabil

26. Autoritățile acordă o atenție considerabilă reformei justiției și luptei împotriva corupției. În acest domeniu, Strategia națională de dezvoltare "Moldova Europeană 2030", prevede Obiectivul 8: „Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent”, Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției 2022-2025, conține acțiuni dedicate asigurării dreptului la justiție. Programul național pentru protecția copilului pentru anii 2022-2026, conține acțiuni pentru asigurarea drepturilor copiilor. În același timp, o serie de probleme sistemice care afectează mai multe grupuri vulnerabile și marginalizate au fost lăsate în afara sferei de aplicare a acestor documente, ceea ce urmează a fi detaliat în actualul document de politici. Recomandările în domeniul justiției care urmează să fie implementate sunt următoarele: asigurarea accesului egal la justiție, abolirea izolării disciplinare a minorilor și adoptarea legii cu privire la apărătorii drepturilor omului.

⁸ Observațiile finale ale Comitetului ONU pentru drepturile copilului cu privire la cel de-al patrulea și al cincilea raport periodic combinat al Republicii Moldova, 2017:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FMDA%2FCO%2F4-5&Lang=en

27. Comitetul ONU pentru drepturile copilului, în ultimele sale Observații finale privind Republica Moldova din 2017, a atras atenția asupra lipsei unui sistem specializat de tribunale pentru minori, a unei legislații pentru copiii victime, martori ai infracțiunilor și infractori, precum și a unor spații speciale de interogatoriu pentru copii în afara capitalei. De asemenea, îngrijorarea se referă și la durata detenției provizorii, calitatea serviciilor juridice pentru copiii aflați în conflict cu legea, condițiile din centrele de detenție, accesul insuficient la educație de calitate, inclusiv la formare profesională, relele tratamente, violența fizică, izolarea și detenția copiilor în închisorile pentru adulți.⁹ Aceleași recomandări sunt expuse și în Raportul Comisiei Europene privind politica de extindere a UE pentru Republica Moldova pe 2023.¹⁰
28. În anii 2015-2020, a devenit evidentă problema supravegherii unui număr de jurnaliști și angajați ai organizațiilor obștești, a înregistrărilor video și a interceptărilor telefonice ale acestora, precum și a presiunilor asupra avocaților care lucrau pe cazuri complexe și de corupție, ajungând până la urmărirea lor penală (cazul avocaților Veaceslav Țurcan și Maxim Belinschi).¹¹ Deși, de atunci situația s-a schimbat, problema nu a fost rezolvată la nivel sistemic și este încă actuală. În acest sens, Avocatul Poporului a pledat pentru elaborarea unei legislații care să protejeze drepturile apărătorilor drepturilor omului, care este susținută și de reprezentanții societății civile.
29. Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a atras atenția asupra lipsei de acces la asistență juridică gratuită pentru persoanele cu dizabilități, în special pentru persoanele care se află încă în instituții rezidențiale. Deși, această problemă a fost abordată la nivel legislativ, în cadrul discuțiilor publice s-a remarcat necesitatea continuării eforturilor pentru a consolida capacitatea și expertiza a CNAJGS, de a elabora standarde și de a oferi formare specializată pentru avocați, ca să țină cont de vulnerabilitățile femeilor și bărbaților cu dizabilități, în special pentru persoanele din instituții rezidențiale.
30. Accesibilitatea fizică și lingvistică a instituțiilor de justiție rămâne, de asemenea, o problemă. Astfel, deși s-au înregistrat progrese în ultimii ani, accesibilitatea fizică (accesibilitatea la intrare, accesibilitatea internă, inclusiv între etaje și a blocurilor sanitare) a instanțelor, a instituțiilor penitenciare și a altor instituții rămâne o problemă, atât pentru persoanele cu dizabilități care trebuie să viziteze

⁹ Pct. 42-45:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FMDA%2FCO%2F4-5&Lang=en

¹⁰ Raportul Comisiei Europene privind politica de extindere a UE pentru Republica Moldova pe 2023

https://mfa.gov.md/sites/default/files/2023_comisia_europeana_pachet_de_extindere_ro.pdf

¹¹ Ambasada Drepturilor Omului: HUMAN RIGHTS LAWYERS AT RISK: Making the Case for Protection of Legal Professionals in Azerbaijan, Belarus, Moldova, Russia and Ukraine, 2019:

https://humanrightsembassy.org/attachments/article/335/Document_Update%20to%20the%20Report%202015_Human%20Rights%20Lawyers%20at%20Risk_16.09.2019.pdf

aceste instituții, cât și pentru potențialii angajați. Aceste probleme au fost semnalate în rapoartele privind accesibilitatea ale asociației obștești Centrul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.¹² În plus, numeroase cazuri de inaccesibilitate a justiției în cauzele civile pentru minoritățile lingvistice sunt constatate în fiecare an în deciziile și rapoartele anuale ale Consiliului pentru Egalitate,¹³ ceea ce necesită clarificarea legislației privind procedura civilă. Aceleași provocări au fost reiterate în recomandările Comitetului Consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din 2023.¹⁴ Problema interpretării în limbajul semnelor în instituțiile de justiție și asigurarea traducătorilor în instituții, au fost discutate de către reprezentanții comunității.

31. Problema utilizării arestărilor rămâne o mare actualitate, Consiliul Europei a analizat în mod cuprinzător problema utilizării arestărilor preventive,¹⁵ precum și aspectele normative și organizatorice ale activității judecătorilor de instrucție¹⁶ și a elaborat o serie de recomandări care trebuie să fie luate în considerare la stabilirea acțiunilor pentru implementate.

Tortura și relele tratamente

32. Deși interzicerea torturii și relelor tratamente este un drept absolut, fenomenul încă persistă în toate instituțiile de tip închis. În urma ultimei Evaluări Periodice Universale (2022), Republica Moldova a acceptat 11 recomandări în domeniu, care se referă la următoarele: (i) investigarea promptă, imparțială și eficientă a plângerilor; (ii) îmbunătățirea condițiilor de detenție, (iii) respectarea standardelor internaționale privind condițiile de detenție, (iv) asigurarea funcționării și accesului Consiliului Pentru Prevenirea Torturii în toate locurile de privare a libertății, inclusiv în spitale de psihiatrie, instituții psihoneurologice; (v) dezvoltarea capacităților și responsabilizarea organelor de aplicare a legii; (vi) asigurarea unui sistem cuprinzător și eficient de monitorizare în instituțiile rezidențiale.¹⁷

33. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) își exprimă, în cel mai recent raport, publicat în urma vizitei din anul 2022, profundă îngrijorare privind persistența violenței dintre deținuți, în special situația persoanelor considerate

¹² <https://cdpd.md/publicatii/>

¹³ Consiliul pentru egalitate, Raport general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova, anul 2022, p. 35, 36, 60 și 62: <https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/raport-final-2022-rev-1.pdf>

¹⁴ Pct. 124-131: <https://rm.coe.int/5th-op-moldova-en/1680acf5c8>

¹⁵ Consiliul Europei, Cercetarea privind aplicarea arestării preventive în Republica Moldova, 2020: <https://rm.coe.int/raport-cercetare-arestare-preventiva-ro-final/16809cbe14>

¹⁶ Consiliul Europei, Studiu privind activitatea judecătorilor de instrucție în Republica Moldova: Probleme normative și practice, 2023: <https://rm.coe.int/studiu-activitatea-judecatorilor-de-instructie-in-rm/1680aa90b0>

¹⁷ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/sessions/session40/md/2022-12-23/Moldova.pdf>

“umilite”, ceea ce constituie o violare continuă a art. 3 CEDO.¹⁸ În același raport, CPT identifică o serie de factori contributivi acestei probleme, inclusiv: (i) insuficiența de personal; (ii) încrederea excesivă în liderii informali pentru asigurarea controlului; (iii) lipsa unor proceduri de analize a riscurilor la admiterea în penitenciare; (iv) condiții materiale precare, tratament preferențial al unor deținuți; (v) lipsa unor măsuri autentice de re-educare prin implicare în activități productive.

34. Probleme similare au fost identificate și în alte instituții de tip închis, inclusiv cele subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Astfel, în Raportul publicat în urma vizitei din 2020, CPT și-a exprimat îngrijorarea privind maltrătarile, lipsa garanțiilor procedurale, condițiilor materiale în custodia poliției. În instituțiile psihiatrice, CPT a depistat următoarele: violența între pacienți, condițiile materiale insuficiente, tratamentul psihiatric preponderent farmacologic, asigurarea insuficientă cu personal, aplicarea mijloacele de constrângere, lipsa garanțiilor procedurale. Acestea rezonază cu problemele identificate în centrele de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități: maltrătarile, violență între rezidenți, condiții de trai precare, lipsă de activități organizate, utilizarea mijloacelor de constrângere.¹⁹

35. Raportul Mecanismului Național de Prevenire a Torturii pentru anul 2022, reiterează aceleași probleme, formulând recomandări specifice pentru fiecare instituție vizată. Implementarea acestora vor contribui esențial la reducerea și eliminarea cauzelor structurale ale problemei.²⁰ Astfel, constatările și recomandările corespunzătoare constituie o ancoră importantă pentru obiectivul de eradicare a torturii și reținerilor în condiții de detenție în noul Program. Dat fiind faptul că, problema este abordată doar parțial în Strategia Națională de Dezvoltare la „Obiectivul General 8. Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent” care include un indicator de performanță privind „87 Ponderea spațiilor de detenție în instituții penitenciare care corespund standardelor internaționale”, sunt necesare intervenții importante în acest domeniu.

Dreptul la educație

36. Urmare Evaluării Periodice Universale, Republica Moldova a acceptat un set de recomandări orientate spre asigurarea dreptului la educație. Acestea se concentrează pe (i) asigurarea dreptului la educație a tuturor copiilor fără

¹⁸ <https://rm.coe.int/1680ac59d8>

¹⁹ <https://rm.coe.int/16809f8fa8>

²⁰ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/10/Raport-anual-de-activitate-2022.pdf>

discriminare; (ii) consolidarea măsurilor de integrare a principiilor diversității și non-discriminării în procesul educațional; (iii) garantarea dreptului la educație obligatorie și gratuită, în special pentru copiii romi, copiii din familii vulnerabile; (iv) asigurarea educației incluzive, cu accent asupra copiilor cu dizabilități, copiilor romi; (v) sporirea rezilienței sistemului educației și accesului egal la educație în situații de pandemii.²¹

37. Concluziile și observațiile finale formulate de Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale (2017), recomandă Republicii Moldova să sporească dotarea tehnico-materială a școlilor, inclusiv aprovizionarea cu apă potabilă și salubritate, sporirea numărului de cadre didactice, sporirea oportunităților de instruire în limba maternă pentru elevii vorbitori de limbi regionale.²²

38. În anul 2022, atât Avocatul Poporului²³ cât și Consiliul pentru Egalitate²⁴ au formulat recomandări suplimentare pentru asigurarea dreptului la educație. Acestea includ (i) asigurarea principiului laicității în instituțiile de învățământ, (ii) asigurarea educației pentru drepturile omului și nediscriminare, (iii) instituirea unor mecanisme autentice de raportare și examinare a cazurilor de discriminare, (iv) examinarea medicală primară a copiilor; (v) asigurarea protecției vieții copiilor în timpul orelor academice.

39. În cadrul consultărilor publice privind asigurarea dreptului la educație, organizațiile societății civile au formulat recomandări complementare. Astfel, a fost articulată necesitatea continuării asigurării educației pentru drepturile omului în instituțiile de învățământ, precum și necesitatea unor măsuri autentice pentru a preveni și combate plățile neformale în sistemul de învățământ.

40. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” prevede angajamentul de a spori rata de participare a copiilor romi în învățământul primar și secundar de la 54% în 2021 la 75% în 2030. Totodată, aspectele exercitării depline a dreptului la educație de către grupurile vulnerabile și combaterea fenomenelor negative (abandon școlar, bullying, plăți neformale etc.) în sistemul de învățământ nu sunt acoperite pe deplin de Strategia „Educația 2030”. Proiectul Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027, se concentrează pe copii cu cerințe educaționale speciale, în particular pe copii cu dizabilități, însă nu prevăd angajamente privind asigurarea educației incluzive pentru alte grupuri, precum persoanele de etnie romă, alte minorități etnice, persoanele refugiate.

²¹ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/sessions/session40/md/2022-12-23/Moldova.pdf>

²²

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FMDA%2FC.O%2F3&Lang=en

²³ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/06/Raport-DO_net_machetat.pdf

²⁴ <https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/raport-final-2022-rev-1.pdf>

Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate

41. Oamenii din Republica Moldova sunt cel mai mult preocupați de realizarea dreptului la sănătate. Potrivit studiilor efectuate de către Instituția Oficiului Avocatului Poporului, 71% dintre respondenți consideră că autoritățile ar trebui să acorde o atenție sporită soluționării problemelor în special în domeniul dreptului la sănătate.²⁵ Pe lângă aceasta, potrivit studiilor realizate de către Consiliul pentru Egalitate, persoanele care trăiesc/ sau sunt afectate de HIV continuă să se confrunte cu cele mai mari distanțe socială față de alte persoane.²⁶
42. Autoritățile acordă o atenție deosebită problemelor din domeniul dreptului la sănătate, în acest sens au fost aprobate mai multe documente de politici strategice și sectoriale. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” la Obiectivul 5 „Îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mentală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ”, reprezintă un pas major. Aprobarea în anul 2023 a Strategiei naționale „Sănătatea 2030” dar și a programelor naționale: Programul de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și al infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2022 – 2025 și Programul National de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022 – 2025, denotă angajamentul de abordare complexă medicală. Mai rămâne a fi actuală realizarea dreptului la sănătate și al grupurilor vulnerabile.
43. Astfel, în urma ultimei EPU din 2022, Republica Moldova a acceptat 7 recomandări în domeniul respectării dreptului la sănătate. Unele dintre aceste recomandări sunt transversale, demonstrând natura complexă a asigurării dreptului la sănătate, de exemplu, în ceea ce privește supra aglomerarea și condițiile din penitenciare, prevenirea încălcărilor și abuzurilor împotriva persoanelor cu dizabilități în spitalele de psihiatrie și din internatele psiho-neurologice, asigurarea accesului la servicii de sănătate în mediul rural și pentru persoanele din grupurile vulnerabile, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități.
44. La rândul său, Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale, în ultimele sale Observații finale privind Republica Moldova,²⁷ a recomandat abordarea următoarelor aspecte în domeniul sănătății: (i) să asigure că sistemul

²⁵ Oficiul Avocatului Poporului. Studiul Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova (2021): http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/07/DO_raport_raport_OAP-2.pdf

²⁶ Indicele distanței sociale în Republica Moldova pentru anii 2015, 2018 și 2021. Sursa: Consiliul pentru egalitate. Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate (2021): https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/studiu-privind-perceptiile-si-atitudinile-fata-de-egalitate_study-on-perceptions-and-attitudes-towards-equality.pdf

²⁷

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FMDA%2FCO%2F3&Lang=en

de asigurare obligatorie de sănătate acoperă fiecare persoană din statul parte (i.e. indiferent de cetățenia acesteia); (ii) să abordeze discriminarea cu care se confruntă persoanele și grupurile defavorizate și marginalizate, în special romii, persoanele cu dizabilități, persoanele care trăiesc cu HIV, refugiații și solicitanții de azil, în ceea ce privește accesul la serviciile de asistență medicală și să sensibilizeze cadrele medicale cu privire la nevoile lor speciale; (iii) să abordeze consumul excesiv de tutun și incidență ridicată a bolilor pulmonare în rândul femeilor rom; (iv) să desfășoare campanii de informare cu privire la serviciile gratuite de asistență medicală primară și la alte servicii de asistență medicală disponibile; (v) să revizuiască cadrul legal cu referire la confidențialitatea pacienților HIV; (vi) să aplice o abordare bazată pe drepturile omului în ceea ce privește tratamentul consumatorilor de droguri și să ofere asistență medicală, sprijin psihologic și reabilitare corespunzătoare; (vii) să mențină programele de reducere a riscurilor pentru consumatorii de droguri. În cadrul consultărilor privind elaborarea Programului actual, reprezentanții autorităților administrației publice centrale de specialitate, Oficiului Avocatului Poporului, Consiliului pentru Egalitate și societății civile au reconfirmat necesitatea implementării recomandărilor internaționale.

45. Astfel, au fost identificate priorități suplimentare pentru acoperirea universală și realizarea progresivă a dreptului la sănătate: un nou Program de politici pentru combaterea hepatitelor virale; cadrul legal revizuit în domeniul HIV; cadrul legal modificat privind politicile punitive în domeniul drogurilor și narcologiei, astfel încât să contribuie la sprijinirea și reabilitarea consumatorilor de droguri; tratament și servicii psiho-sociale sustenabile pentru persoanele care trăiesc cu HIV, tuberculoză și consumatorii de droguri; acces asigurat pentru pacienți la informații privind disponibilitatea medicamentelor în spitale; armonizarea cadrului legal la standardele europene în domeniul brevetelor; servicii de sănătate sexuală pentru adolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 17 ani, accesibile fără permisiunea părinților; drepturile omului integrate în standardele de acreditare a instituțiilor medicale și în formarea inițială și continuă a personalului medical; servicii de îngrijiri geriatrie și paliative extinse, precum și sprijinul psihologic pentru persoane și familii; servicii sociale pentru persoanele cu autism accesibile.

Dreptul la securitate socială

46. Potrivit Studiului Percepției asupra drepturilor omului în Republica Moldova, dreptul la securitate socială este al treilea drept în lista celor mai încălcate drepturi

în Republica Moldova.²⁸ Deși rata persoanelor aflate sub pragul sărăciei a scăzut în ultimii ani, datele relevă discrepanțe semnificative de gen, mediul de trai, vulnerabilitate sporită a persoanelor cu dizabilități, persoanelor de etnie romă,²⁹ a persoanelor antrenate în migrația circulară.³⁰

- 47.În cadrul exercițiului Evaluării Periodice Universale au fost acceptate opt recomandări care vizează: (i) intensificarea eforturilor de combatere a sărăciei, (ii) consolidarea politicilor sectoriale de succes, (iii) eradicarea malnutriției în rândul femeilor și copiilor, (iv) consolidarea măsurilor de protecție a copiilor cu dizabilități, (v) accelerarea procesului de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități.
- 48.Instituțiile de protecție a drepturilor omului au formulat o serie de recomandări pentru avansarea dreptului la securitate socială. Astfel, Consiliul pentru Egalitate a recomandat Ministerului Muncii și Protecției Sociale să inițieze procesul de revizuire a modalității de calcul a indemnizațiilor într-o manieră nediscriminatorie, prin care să reglementeze ca, atunci când baza de calcul a indemnizației pentru maternitate pentru copilul născut în perioada când mama se află în concediu de îngrijire a copilului precedent este mai mică decât cea din care s-a calculat indemnizația anterioară, aceasta să fie calculată în baza temeiului din care s-a calculat precedentă, indiferent de venitul realizat de mamă în această perioadă.
- 49.Recomandările Avocatului Poporului includ ratificarea art. 4 a Cartei Sociale Europene Revizuite, asigurarea evidenței și revizuirii periodice a listei persoanelor cu dizabilități severe, asigurarea serviciilor de suport corespunzătoare, inclusiv serviciul asistență personală. Deși statul și-a asumat angajamente de politici publice pentru asigurarea acestui drept, acestea nu acoperă tot spectrul de recomandări sus-menționate. Prin Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” autoritățile naționale și-au asumat o diminuare a ratei sărăciei extreme în rândul copiilor, de la 10% în 2021 la 6% în 2030.
- 50.Sărăcia extremă reprezintă o încălcare a drepturilor omului. Statul are obligația imediată de a eradica acest fenomen, valorificând resursele disponibile și cooperarea internațională.³¹ În mod similar, Programul Național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 prevede o descreștere modestă a sărăciei extreme în

²⁸ Oficiul Avocatului Poporului (2021). Studiul „Percepții asupra Drepturilor Omului în Republica Moldova”, accesibil online la http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/07/DO_raport_raport_OAP-2.pdf

²⁹ FEE și CPD (2021). Moldova inegală. Analiza celor mai relevante inegalități din Republica Moldova 2021, accesibil online la https://progen.md/wp-content/uploads/2021/12/CPD_MOLDOVA-INEGALA-2021.pdf

³⁰ IOM (2020). IOM rapid field assessment of the impact of COVID-19 on the wellbeing of the Moldovan diaspora: an evidence base regarding migrants' coping strategies and contributions, accesibil online la https://moldova.iom.int/sites/moldova/files/documents/IOM_Diaspora_Survey_Report-EN_FINAL_3.pdf

³¹ Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (1990). Comentariul general nr. 3, para. 10: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838e10.pdf>

rândul copiilor - până la 8.5% către anul 2026. Proiectul noului Program de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2024-2028 prevede, Obiectivul general nr. 4, „Consolidarea sistemului de protecție socială pentru a răspunde nevoilor adulților și copiilor cu diferite tipuri de dizabilitate”. Totuși, acest obiectiv răspunde parțial dezideratului de accelerare a procesului de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități și asigurarea dreptului la trai independent în comunitate. Reforma sistemului de asistență socială RESTART, coroborată cu sporirea performanțelor Centrelor de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități pot fi catalizatori importanți în atingerea acestui deziderat.

Dreptul la locuință, apă și sanitație

51. Asigurarea dreptului la apă sigură, curată și canalizare au fost menționate de statele membre în procesul revizuirii periodice universale, astfel trei recomandări vizează redresarea situației, cu precădere în localitățile rurale. Continuă a fi relevante recomandările Comitetului ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale din 2017 privind asigurarea dreptului la locuință, apă și sanitație. Comitetul a recomandat Guvernului să concentreze eforturile pe asigurarea cu locuință, apă și salubritate, să intensifice eforturile de sporire a nivelului de asigurare a tinerilor, persoanelor cu dizabilități, familiilor de etnie romă și familiilor numeroase cu locuințe sociale dotate cu utilități publice adecvate, să întreprindă măsuri pentru a implica toți actorii relevanți, inclusiv pe cei care au nevoie de locuință socială la elaborarea politicilor de asigurare cu locuințe și să monitorizeze implementarea politicilor de asigurare cu locuințe în vederea garantării transparenței și eficienței politicilor.
52. Asigurarea dreptul la apă și sanitație este o preocupare, inclusiv a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Potrivit unui studiu realizat de OAP în perioada 2021-2022, 66,7% dintre copii consideră că în ceea ce privește dreptul la sănătate în școală, nu le este respectată partea de asigurare cu apă potabilă de calitate, iar 41,3% se referă la lipsa accesului în grupuri sanitare cu condiții bune.³²
53. Răspunsul actual al politicilor publice în domeniu pentru redresarea situației este insuficient. Lipsesc angajamente de politică publică pentru asigurarea dreptului la locuință. Strategia de alimentare cu apă și sanitație 2014-2030³³ nu dispune de planuri de acțiuni cu estimarea costurilor aferente. De asemenea, documentul nu

³² OAP (2023). Raport privind respectarea drepturilor copilului în anul 2022, pp.23-24, accesibil online la <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/07/Raport-privind-respectarea-drepturilor-copilului-%C3%AEn-Republica-Moldova-%C3%AEn-anul-2022.pdf>

³³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132532&lang=ro#

conține obiective privind prioritizarea instituțiilor de menire socială, cum ar fi instituții de învățământ sau instituții medico-sanitare, precum și accentul pe asigurarea cu apă potabilă sigură și canalizare în mediul rural.

54.Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022 – 2028 prevede, Obiectivul 2 „Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziuni” angajamente privind (a) dotarea locuințelor cu servicii publice de apeduct din surse sigure de apă – minim 80%; (b) Dotarea locuințelor cu servicii publice de canalizare – minim 50%; Accesul populației la servicii de colectare a deșeurilor municipale – minim 45%. Totuși, aceste angajamente sunt formulate în termeni generali, fără a ține cont de situația în mediul rural și cele mai dezavantajate comunități.

Dreptul la un mediu ambiant sănătos

55.Potrivit raportului Panelului Interguvernamental cu privire la schimbările Climatice, consecințele încălzirii globale sunt devastatoare.³⁴ Componentele de mediu au un impact direct asupra omului pe tot parcursul vieții, determinând starea sănătății, productivitatea muncii și bunăstarea. În acest context, urmează să fie întreprinse măsuri pentru: (i) înlăturarea surselor de poluare a mediului, (ii) colectarea și diseminarea periodică a informației privind starea elementelor de mediu conform Convenției de la Aarhus, (iii) abilitarea cunoștințelor și informarea cetățenilor pentru a-și revendica dreptul la un mediu sănătos și durabil.

Dreptul la egalitate și nediscriminare

56.Prevenirea și combaterea discursului de ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată necesită a fi îmbunătățite. Potrivit, raportului Promo-LEX (2023) privind documentarea și tragerea la răspundere contravențională conform prevederilor noi cu privire la discursul de ură, în ultimele 12 luni a fost pornită doar o singură cauză contravențională și o cauză penală.³⁵ Această stare de lucruri ar putea avea la bază două cauze: (i) lipsa motivului de prejudecată, stabilit în procesul de examinare, sau (ii) înțelegerea insuficientă a prevederilor noi”.

57.Provocările abordate în cadrul Programului nou, vor complementa politicile sectoriale și vor ținti grupurile vulnerabile identificate, în realizarea fiecărui

³⁴ IPCC (2022). Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change, accesibil online la https://report.ipcc.ch/ar6/wg3/IPCC_AR6_WGIII_Full_Report.pdf

³⁵ Promo-Lex (2023). Studiu analitic privind documentarea și tragerea la răspundere contravențională conform prevederilor noi cu privire la discursul de ură, pp. 29-30: <https://promolex.md/24205-studiu-analitic-privind-documentarea-si-tragerea-la-raspundere-contravenționala-si-penala-conform-prevederilor-noi-cu-privire-la-discursul-de-ura/?lang=ro>

drept, valorificând abordarea bazată pe drepturile omului și prevenind discriminarea.

Dreptul la muncă

58. Dreptul la muncă a fost menționat în trei Recomandări din partea mecanismului de Evaluare Periodică Universală, acceptate de Republica Moldova, care vizează: (i) sporirea numărului de inspectori de muncă pentru prevenirea traficului în scopul exploatării prin muncă; (ii) consolidarea accesului persoanelor cu dizabilități la educație de calitate și locuri de muncă; (iii) măsuri specifice pentru asigurarea egalității de gen în câmpul muncii și sporirea ocupării forței de muncă.
59. Eforturile privind munca forțată a copilului rămâne un fenomen care nu a fost eradicat pe deplin. Astfel, Comitetul pentru Drepturile Copilului, recomandă măsuri pentru prevenirea exploatării copiilor prin muncă, mai ales în sectorul agricol, în special a băieților din mediul rural, asigurând aplicarea legislației relevante, inclusiv Codului Muncii și Codului Penal. De asemenea, Comitetul a recomandat Guvernului să consolideze inspectoratele de muncă și mecanismele de monitorizare, în special unitatea pentru monitorizarea muncii copilului și să facă publice datele privind numărul inspecțiilor și al încălcărilor identificate.
60. În anul 2023 instituțiile de protecție a drepturilor omului au formulat recomandări suplimentare, orientate spre asigurarea dreptului la muncă. Astfel, Avocatul Poporului a recomandat autorităților să asigure (i) ratificarea Convenției ONU cu privire la protecția drepturilor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor lor; (ii) consolidarea capacităților Inspectoratului de Stat al Muncii; (iii) îmbunătățirea mecanismului de angajare a deținuților în câmpul muncii.³⁶ Consiliul pentru Egalitate a recomandat revizuirea prevederilor discriminatorii din Codul Muncii cu referire de persoanele în etate și instituirea măsurilor pozitive tranzitorii față de persoanele care au îngrijit persoane cu dizabilități severe în perioada 01.01.2020 – 01.01.2022, fără a fi angajate în calitate de asistent personal, astfel încât să se asigure înlăturarea dezavantajului suportat de acestea, rezultat din aplicarea normelor discriminatorii ce au reglementat baza de calcul a venitului mediu lunar asigurat pentru această categorie de persoane până la adoptarea Legii nr. 127/2021 pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii.³⁷ Răspunsul politicilor publice abordează parțial problemele sus-menționate, respectiv Strategia națională de dezvoltare „Moldova

³⁶ Oficiul Avocatului Poporului (2023). Raport privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în anul 2022: http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/06/Raport-DO_net_machetat.pdf

³⁷ Consiliul pentru Egalitate (2023). Raport general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova în anul 2022: <https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/raport-final-2022-rev-1.pdf>

Europeană 2030” prevede angajamente pentru orientarea profesională a persoanelor cu dizabilități, stabilind o creștere a numărului de beneficiari de la 1000 la 3000 de persoane către anul 2030. Programul național de ocupare a forței de muncă 2022-2026 prevede consolidarea capacităților instituționale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, precum și obiective de creștere a ocupării femeilor, tinerilor, persoanelor cu dizabilități. Alte provocări, precum consolidarea capacităților Inspectoratului de Stat al Muncii și al Consiliului pentru Egalitate în contextul noilor atribuții de monitorizare a plății egale pentru muncă de valoare egală,³⁸ abordării muncii forțate a copiilor rămân relevante în contextul noului document de politici în domeniul drepturilor omului.

Dreptul la viața privată și de familie și la recunoașterea personalității/capacității juridice

61. Urmare ultimei Evaluări Periodice Universale 2022, Republica Moldova a acceptat o recomandare privind asigurarea înregistrării tuturor copiilor nou-născuți. Recomandare similară a fost formulată și de către Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale.
62. Consiliul pentru Egalitate, în deciziile sale, a remarcat necesitatea de a revizui cadrul normativ prin stabilirea procedurii accesibile pentru persoanelor transgender pentru schimbarea sexului la eliberarea documentelor de identitate și de stare civilă.³⁹
63. Deși au fost înregistrate progrese semnificative în ceea ce privește punerea în aplicare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată în 2010, unele standarde nu au fost încă dezvoltate în legislația națională. Deși au avut loc reforme în domeniul capacității juridice, Republica Moldova nu are un cadru normativ, care să pună în aplicare un serviciu de sprijin în luarea deciziilor, cu accent pe persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.
64. Organizațiile societății civile CRJM și Promo-LEX, în raportul alternativ în cadrul EPU 2022, dar și în cadrul consultărilor publice pentru elaborarea prezentului Program, au abordat problema lipsei garanțiilor suficiente pentru a preveni interceptările telefonice ilegale și necesitatea de a introduce un mecanism de control eficient în acest domeniu.⁴⁰

³⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131234&lang=ro

³⁹ Consiliul pentru egalitate, Raport general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova, anul 2022, p. 30, 60 și 62: <https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/raport-final-2022-rev-1.pdf>

⁴⁰ Pct. 68: <https://undocs.org/en/A/HRC/WG.6/40/MDA/3>

65.Strategia Națională de Dezvoltare, Obiectivul General 8. „Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent”, Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025, Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 și Programul de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice (pentru anii 2023-2025), dar și proiectul Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2023-2027 nu abordează recomandările formulate de mecanismele internaționale și naționale de protecție a drepturilor omului, precum și îngrijorările formulate de societatea civilă privind acest drept.

Libertățile de întrunire, asociere, exprimare, conștiință și religie

66.Pe parcursul ultimelor decenii, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește respectarea, protecția și asigurarea exercitării drepturilor la libertatea de întrunire și de asociere. Acest lucru este evidențiat și de absența unor recomandări internaționale semnificative cu privire la aceste drepturi. Mai mult, conform evaluării structurilor și experților internaționali, cadrul legal privind libertatea de întrunire este unul dintre cele mai dezvoltate și progresiste din Europa, iar multe dintre prevederi sunt adesea citate la nivel internațional ca exemple de bune practici. Pe lângă aceasta, în 2020 a fost adoptată o nouă legislație privind libertatea de asociere, elaborată cu participarea activă a societății civile și în conformitate cu standardele internaționale în acest domeniu.

67.Cu toate acestea, monitorizarea implementării legislației în cele două domenii realizată de societatea civilă⁴¹ arată că, pentru implementarea deplină și efectivă a libertății de întrunire, este necesară clarificarea actelor normative care reglementează activitatea poliției în timpul adunărilor, precum și unele aspecte ale implicării autorităților locale, în timp ce în domeniul libertății de asociere este necesară modificarea practicilor și actelor normative, în primul rând în ceea ce privește înregistrarea asociațiilor obștești de către Agenția Servicii Publice. În plus, tot în aceste recomandări ale societății civile, se subliniază necesitatea de a clarifica activitatea SIS în domeniul societății civile și de a avea o claritate privind noțiunile din cadrul legal privind combaterea activităților teroriste, care, din cauza neclarității și ambiguității, nu îndeplinesc criteriul predictibilității în aplicarea lor.

⁴¹ Raport de țară CSO Meter Moldova 2022: <https://promolex.md/23333-raport-de-tara-cso-meter-moldova-2022/?lang=ro>

Dreptul de a participa la viața culturală

68. Dreptul de a participa în viața culturală este rareori abordat în context mai larg al drepturilor omului în documentele de politici publice și este adesea limitat la menținerea artei populare tradiționale, inclusiv a celei a minorităților naționale. În același timp, cultura este abordată într-o serie de documente strategice și sectoriale, inclusiv în „Strategia Moldova Europeană 2030”, care în Obiectivul 4 "Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală", consideră cultura ca fiind un potențial de dezvoltare economică și turistică a țării. Aspecte ale drepturilor culturale sunt incluse și în Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 și Programul de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice (pentru anii 2023-2025), în Programul de promovare a diversității culturale în Republica Moldova pentru anii 2022-2025, precum și în Planul de acțiuni pentru anii 2021-2024 pentru promovarea memoriei Holocaustului și a unei culturi a toleranței în contextul combaterii rasismului, antisemitismului, xenofobiei și a altor forme de toleranță. Recomandările internaționale și naționale legate de dreptul de a participa în viața culturală într-un sens mai larg sunt doar parțial reflectate în aceste documentele sectoriale.
69. Domeniul drepturilor culturale, prin prisma evaluării periodice universale se referă la următoarele elemente: (i) implementarea Planului de acțiuni 2021-2024 pentru promovarea memoriei Holocaustului și a culturii toleranței în contextul luptei împotriva rasismului, antisemitismului, xenofobiei și a altor forme de toleranță; (ii) consolidarea măsurilor de combatere a tuturor formelor de discriminare în vederea promovării culturii toleranței; și (iii) continuarea implementării măsurilor care contribuie la realizarea drepturilor minorităților naționale.
70. De asemenea, având ca obiectiv promovarea dialogului intercultural și a respectului reciproc (articolul 6 din Convenția-cadru), Comitetul consultativ a îndemnat autoritățile să continue, în strânsă consultare cu reprezentanții minorităților naționale și cu autoritățile locale în cauză, eforturile de a sprijini și promova o identitate civică comună bazată pe interese comune și de a continua să protejeze și să promoveze diversitatea etnică, lingvistică și religioasă ca parte integrantă și valoroasă a societății.⁴²
71. În cele din urmă, în ceea ce privește materialele educaționale, formarea profesorilor și educația interculturală (articolul 12 din Convenția-cadru), Comitetul consultativ a încurajat autoritățile să se asigure că programele școlare și materialele educaționale reflectă în mod adecvat diversitatea etnică, lingvistică

⁴² Pct. 88-97: <https://rm.coe.int/5th-op-moldova-en/1680acf5c8>

și religioasă a societății moldovenești și sprijină obiectivul mai larg de a sprijini și promova o identitate civică comună, și că profesorii din toate școlile sunt instruiți în mod eficient în domeniul educației interculturale și incluzive pentru a se adapta la diversitate în clasă și pentru a discuta despre cultura și istoria minorităților naționale.

72.În cadrul consultărilor publice au fost abordate aspecte privind asigurarea protecției, conservării și restaurării patrimoniului arhitectural și istoric, inclusiv ca parte a măsurilor de consolidare a încrederii, a accesibilității infrastructurii în domeniul cultural. Totodată au fost identificate priorități din partea Ministerului Culturii: (i) disponibilitatea bunurilor și serviciilor culturale pentru toate persoanele, (ii) accesibilitatea ofertelor culturale, inclusiv electronice, persoanelor din zonele urbane și rurale, (iii) susținerea și internaționalizarea sectorului cultural și creativ, inclusiv prin valorificarea capacităților și prezenței diasporei și minorităților naționale, (iv) dezvoltarea mecanismelor financiare durabile pentru susținerea scenei independente.⁴³

Cadrul de politici publice în domeniul drepturilor omului

73.Abordarea strategică este pilonul de bază al bunei guvernări în orice domeniu de politică. În domeniul drepturilor fundamentale, aceasta permite planificarea pe termen mediu și lung a domeniilor prioritare de intervenție. Strategia constituie baza pentru definirea intervențiilor prioritare în domeniul respectării drepturilor omului. Formularea documentelor de politici sectoriale aliniate la standardele internaționale necesită un context strategic bine definit, pe termen lung și mediu.

74.Cele 3 planuri naționale de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, 2011-2016 și 2018-2022 au avut drept scop asigurarea respectării drepturilor omului și implementarea tratatelor și recomandărilor internaționale, dar nu au constituit o bază pentru elaborarea documentelor de politici sectoriale, asigurând doar monitorizarea implementării acestora.

75.Adoptarea unei Strategii transversale privind drepturile fundamentale, recomandată și de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, va include: (i) Promovarea drepturilor omului în general pentru stabilirea viziunii strategice pentru viitor; (ii) Abordarea complexă a provocărilor generale și sistemice care urmează a fi soluționate prin programe sectoriale; (iii) Implicarea extinsă a actorilor neguvernamentali și a părților interesate în conturarea priorităților.

76.Urmând această abordare, numeroase țări au adoptat strategiile naționale de protecție și promovare a drepturilor fundamentale. Aceasta este practica țărilor

⁴³ Pct. 146-150: <https://rm.coe.int/5th-op-moldova-en/1680acf5c8>

în situații similare cu Republica Moldova, cu viziuni de aderare la Uniunea Europeană sau cooperează cu Uniunea Europeană pe drumul lor către standardul îmbunătățit de protecție a drepturilor omului. În martie 2021, Ucraina a adoptat Strategia națională în domeniul drepturilor omului, însoțită de planuri de acțiuni revizuite la fiecare trei ani. În martie 2023, Parlamentul Georgiei a aprobat a doua Strategie a drepturilor omului, cu perspectivă până în 2030. În 2019, Guvernul Armeniei a anunțat „Strategia națională pentru protecția drepturilor omului” și „Planul de acțiune pentru Strategia națională pentru protecția drepturilor omului pentru 2020-2022”. Abordarea strategică este promovată și la nivelul instituțiilor Uniunii Europene. Cel mai recent este Planul strategic 2023-2028, adoptat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, care stabilește domeniile prioritare de intervenție privind drepturile fundamentale în politicile și legislația Uniunii Europene.

77.În Republica Moldova lipsește un document strategic, astfel unul dintre obiectivele Programului nou este elaborarea Strategiei naționale pentru drepturile fundamentale și integrarea politicilor sectoriale bazate pe drepturile omului, corespunzător standardelor Uniunii Europene.

Mecanismele instituționale în domeniul drepturilor omului

78.Prin Hotărârea Guvernului nr. 65/2019 a fost creat Consiliul național pentru drepturile omului (CNDO), organ consultativ al Guvernului care are drept scop asigurarea unui mecanism eficient de elaborare și evaluare a implementării documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, monitorizării implementării tratatelor internaționale din domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, precum și a respectării angajamentelor asumate.

79.Membrii CNDO sunt reprezentanți ai Parlamentului, Guvernului, autorităților administrației publice centrale, autorităților publice autonome, instituțiilor de protecție și promovare a drepturilor omului și din reprezentanți ai organizațiilor societății civile.

80.Competențele CNDO sunt: coordonarea și punerea în aplicare a unei politici de stat uniforme în domeniul drepturilor omului; supravegherea procesului de elaborare, implementare și evaluare a documentelor de politici în domeniul drepturilor omului; examinarea și aprobarea rapoartelor semestriale de implementare a PNADO; facilitarea interacțiunii cu mecanismele internaționale de protecție a drepturilor omului; coordonarea procesului de implementare a recomandărilor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a celor formulate în adresa Republicii Moldova în cadrul evaluărilor periodice universale în domeniul drepturilor omului; evaluarea gradului de respectare a drepturilor omului și aprobarea rapoartelor naționale inițiale și periodice privind

implementarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; crearea, în caz de necesitate, a comisiilor specializate și a grupurilor de experți pe anumite domenii, precum și supravegherea activității acestora etc. În perioada anilor 2020-2023 CNDO s-a întrunit în 3 ședințe ordinare fiind discutate și aprobate rapoarte de implementare a PNADO, rapoarte privind realizarea tratatelor internaționale, crearea comisiilor specializate, analiza situației privind drepturile omului în regiunea transnistreană, etc. Totuși, se constată că CNDO se întrunește rar, doar 1 dată pe an (2020, 2022, 2023) astfel, nu toate rapoartele naționale inițiale și periodice privind implementarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte au fost prezentate spre aprobare CNDO conform HG 65/2019, fiind expediate direct în adresa mecanismelor internaționale.

81. Secretariatul permanent al CNDO asigurat de subdiviziunea structurală din cadrul Cancelariei de Stat are următoarele atribuții: coordonarea procesului de elaborare, promovare și implementare a documentului de politici publice în domeniul drepturilor omului; elaborarea recomandărilor pentru autoritățile publice cu privire la implementarea PNADO și a recomandărilor internaționale în domeniul drepturilor omului făcute Republicii Moldova de către mecanismele de monitorizare ale ONU, ale Consiliului European, ale OSCE și alte organizații internaționale cu competențe în domeniul drepturilor omului; evaluarea gradului de implementare a PNADO, examinarea rapoartelor privind implementarea acestuia și avansarea propunerilor de rigoare; informarea opiniei publice cu privire la evoluția realizării obiectivelor incluse în PNADO; colaborarea cu organizațiile internaționale, organizațiile necomerciale și cu mass-media; asigurarea activității și transparenței Consiliului; coordonarea procesului de elaborare și aprobare a rapoartelor naționale inițiale și periodice privind implementarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; dezvoltarea și consolidarea relațiilor de cooperare cu partenerii de dezvoltare și organizațiile neguvernamentale în elaborarea și implementarea politicii statului în domeniul protecției drepturilor omului; dezvoltarea capacităților profesionale ale specialiștilor din sistemul de protecție a drepturilor omului; monitorizarea activității structurilor locale în implementarea politicilor naționale în domeniul protecției drepturilor omului. Resursele limitate de personal în cadrul subdiviziunii care asigură Secretariatul permanent al CNDO, face dificilă realizarea acestor atribuții complexe.
82. Pentru asigurarea interacțiunii și colaborării cu autoritățile locale, au fost instituite structurile locale ale Consiliului, care elaborează planuri și programe locale privind punerea în aplicare a documentelor de politici naționale în domeniul drepturilor omului fiind instituite 35 Comisii raionale și municipale

pentru protecția drepturilor omului și desemnați coordonatori locali în domeniul drepturilor omului.

83. Din rapoartele prezentate de către Comisiile locale în perioada 2020-2022, se atestă o îmbunătățire a formatului de elaborare și raportare a informațiilor. Totodată, în activitatea acestora la nivel local se atestă o insuficiență de parteneriate cu organizațiile societății civile și, în cazul fluctuației mare de cadre, necesită o continuă consolidare de capacități în domeniul drepturilor omului. Experiența locală de delegare a Secretariatului subdiviziunii responsabile de protecția socială, nu este atât de eficient, deoarece la fel ei sunt responsabili de secretariatul Comisiilor teritoriale privind combaterea traficului de persoane, cât și consiliilor privind drepturile copilului. Astfel, se atestă că pe subiectele de domeniul drepturile omului sunt discutate în mai multe structuri teritoriale, ceea ce face dificilă întrunirea acestora cu regularitate. Astfel urmează să fie unificate la nivel local sub o singură umbrelă, pentru a impulsiona funcționalitatea acestora.
84. Mecanismul instituțional prevede la nivel central și local instituirea coordonatorilor naționali în domeniul drepturilor omului, care au fost desemnați în cadrul autorităților și instituțiilor publice. Printre atribuțiile de bază ale acestora sunt: organizarea și monitorizarea, în cadrul autorității publice, procesul de realizare a politicii în domeniul drepturilor omului, analizarea situației în domeniul de activitate, planificarea activităților de implementare a planului național și a altor documente de politici în domeniul drepturilor omului, contribuirea la elaborarea rapoartelor privind gradul de implementare a documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, a tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, precum și a recomandărilor formulate de mecanismele internaționale de protecție a drepturilor omului, identificarea necesităților de instruire în domeniu, etc.
85. Din analiza situației, s-a constatat că coordonatorii în domeniul drepturilor omului la nivel național, dar și local, nu își îndeplinesc atribuțiile destul de complexe atribuite conform HG 65/2019 și neinstituționalizate în fișele de post ale acestora, iar fluctuația de personal, duce la pierderea memoriei instituționale, dar și pregătirii profesionale insuficiente în domeniul drepturilor omului, în special având în vedere cerințele privind nivelul de desemnare. Totodată, coordonatorii pentru drepturile omului din cadrul autorităților publice nu au jucat un rol decisiv în integrarea drepturilor omului și PNADO în activitatea autorităților respective, și autoritățile publice locale deseori nu au conștientizat suficient legătura dintre drepturile omului și activitatea lor.

86.În scopul eficientizării mecanismului instituțional în domeniul drepturilor omului, prin Decizia nr.1/2022 CNDO a creat 5 comisii specializate, coordonate de către: Cancelaria de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Justiției. Prin Dispoziția Guvernului nr. 6-d din 13.01.2023 a fost aprobat Regulamentul cadru al comisiilor specializate create în cadrul Consiliului național pentru drepturile omului. Pe parcursul anului 2023 au fost aprobate regulamentele de activitate ale acestora și a fost inițiată activitatea comisiile specializate ale CNDO, coordonate de Cancelaria de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării. Totodată urmează să fie setată și activitatea Comisiei CNDO, coordonată de Ministerul Justiției. Comisiile specializate ale CNDO vor coordona și monitoriza implementarea la nivel național a tratatelor internaționale pe linia Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului Europei la care Republica Moldova este parte și a recomandărilor acestora, inclusiv a recomandărilor raportorilor speciali internaționali, titulari de mandate, a procedurilor speciale și tematice. În competența comisiilor specializate se regăsesc: asigurarea platformei de discuții cu diferiți actori guvernamentali, instituții pentru drepturile omului și reprezentanți ai societății civile asupra provocărilor cu care se confruntă autoritățile în procesul de implementare a tratatelor și recomandărilor internaționale; planificarea, coordonarea și monitorizarea activităților și măsurilor necesare pentru implementarea Convențiilor; facilitarea implicării mai active a autorităților cu responsabilități sectoriale în implementarea recomandărilor internaționale; respectarea termenelor și calendarului privind elaborarea rapoartelor de implementare a Convențiilor la care Republica Moldova este parte; coordonarea, monitorizarea acumulării și sistematizării de către instituțiile responsabile de elaborarea Rapoartelor Naționale a informațiilor care urmează să fie prezentate Comitetelor Convențiilor; identificarea soluțiilor pentru depășirea dificultăților sau impedimentelor în procesul de asigurare a funcționalității mecanismelor instituționale în diverse domenii recomandate de tratatele internaționale; asigurarea memoriei instituționale și a materialelor necesare pentru elaborarea Rapoartelor Periodice din Republica Moldova, etc. Mecanismele noi setate necesită a fi consolidate și monitorizată activitatea acestora.

87.Analizând complexitatea subiectelor de drepturile omului a fost identificate domenii suplimentare unde urmează să fie create comisii specializate, cum ar fi Comisia specializată de monitorizare a Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Convenția Aarhus), Convenția Consiliului Europei privind traficul de organe;

88.În același timp se constată nefuncționalitatea mecanismelor instituționale în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități și egalității de gen, care au fost setate urmare aderării Republicii Moldova la tratatele internaționale în domeniu. Comisiile specializate ale CNDO urmează să discute opțiunile privind asigurarea activității acestora.

89.Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru Egalitate au drept scop monitorizarea respectării drepturilor fundamentale ale omului, iar Rapoartele anuale ale acestora conțin recomandări care urmează a fi luate în considerare de către autoritățile statului, inclusiv la elaborarea documentelor de politici. În vederea monitorizării implementării recomandărilor pe marginea *Rapoartelor Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova*, Cancelaria de Stat a creat un registru electronic, găzduit pe platforma www.ZCloud.gov.md, destinat autorităților publice. Acțiunile privind realizarea recomandărilor, precum și progresul implementării se includ în Registru trimestrial, de către fiecare minister și autoritate responsabilă. Pentru aprecierea nivelului de implementare a recomandărilor, este necesară dezvoltarea dialogului cu Oficiul Avocatului Poporului, cu participarea ministerelor de ramură. Totodată, se consideră necesar crearea unui mecanism similar de monitorizare a implementării recomandărilor Consiliului pentru Egalitate.

III. Priorități, obiective generale și specifice

90. Pentru a atinge scopul propus, Programul se va axa pe două priorități, obiective generale și specifice, ținând cont, inclusiv și de recomandările Raportului de evaluare PNADO 2018-2022.⁴⁴

Prioritatea I. Drepturile omului, prioritizate prin consensul dintre autoritățile publice, societatea civilă și instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului.

Obiectiv general 1. Sistemul de justiție și organele de drept asigură procese echitabile și proceduri efective, cu respectarea drepturilor omului, în special pentru grupurile vulnerabile.

Obiectiv specific 1.1. Justiție prietenoasă asigurată copiilor și tinerilor.

Obiectiv specific 1.2. Asistența juridică garantată de stat pentru grupurile vulnerabile fortificată.

Obiectiv specific 1.3. Sistemul de justiție și organele de drept accesibile pentru persoanele din grupurile vulnerabile.

Obiectiv specific 1.4. Cadrul normativ ajustat pentru protecția apărătorilor drepturilor omului și a jurnaliștilor, inclusiv din regiunea transnistreană.

⁴⁴ Raport de Evaluare: Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 (2023): https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_evaluare_pnado_2018-2022.pdf

Obiectiv general 2. Tortura și relele tratamente sunt eradicate.

Obiectiv specific 2.1. Tortura și relele tratamente în instituțiile penitenciare sunt eradicate.

Obiectiv specific 2.2. Izolatoarele de detenție provizorie și centrul de plasament temporar al străinilor asigură condiții umane de detenție și garanții împotriva relor tratamente.

Obiectiv specific 2.3. Instituțiile de psihiatrie și expertiză medico-legală asigură tratamentul pacienților bazat pe drepturile omului.

Obiectiv specific 2.4. Locurile de detenție din Comenduirea Militară a Ministerul Apărării asigură garanții și condiții pentru prevenirea torturii și relor tratamente.

Obiectiv specific 2.5. Centrele de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități asigură rezidenților un mediu liber de rele tratamente

Obiectiv specific 2.6. Coordonare inter-sectorială fortificată pentru a spori identificarea, înregistrarea, raportarea și investigarea adecvată a cazurilor de tortură și rele tratamente.

Obiectiv specific 2.7. Dialog cu instituțiile internaționale și misiunile diplomatice consolidat în domeniul respectării dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor inumane și degradante în regiunea transnistreană.

Obiectiv general 3. Sistemul de învățământ este incluziv și asigură educație bazată pe drepturile omului.

Obiectiv specific 3.1. Sistemul de învățământ asigură educația pentru drepturile omului și deprinderi de viață la toate nivelurile sistemului de învățământ.

Obiectiv specific 3.2. Plățile formale și neformale din educație sunt eliminate.

Obiectiv specific 3.3. Cazuri de abuz, discriminare, bullying și violență în instituțiile de învățământ investigate prompt și efectiv.

Obiectiv specific 3.4. Sistemul de învățământ este incluziv pentru copiii din grupurile vulnerabile.

Obiectiv specific 3.5. Cooperarea inter-sectorială este consolidată pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar

Obiectiv specific 3.6. Școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană activează fără impedimente și Guvernul contribuie activ la executarea măsurilor generale stabilite în hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza Catan și alții v. Republica Moldova și Federația Rusă.

Obiectiv general 4. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate asigurat.

Obiectiv specific 4.1. Accesul la servicii medicale esențiale, sigure și calitative, garantate echitabil tuturor persoanelor, cu accent pe grupurile defavorizate, grupurile de risc, locuitorii din mediul rural

Obiectiv specific 4.2. Cadrul normativ revizuit pentru a respecta dreptul persoanelor care trăiesc cu HIV și sunt vulnerabili la HIV.

Obiectiv specific 4.3. Drepturile omului sunt integrate în standardele de acreditare ale instituțiilor medicale și în formarea personalului medical.

Obiectiv specific 4.4. Mecanisme de accesibilitate a informațiilor pentru pacienți dezvoltate.

Obiectiv specific 4.5. Cadrul normativ și mecanismele de colaborare intersectorială asigură prevenirea și combaterea traficului de organe.

Obiectiv specific 4.6. Cadrul normativ consolidat și mecanisme de monitorizare capacitate pentru monitorizarea respectării dreptului la sănătate în instituții medicale indiferent de tipul de organizare juridic.

Obiectiv specific 4.7. Acreditarea prestatorilor de servicii medicale din toate locurile de detenție și centrele de plasament asigurată.

Obiectiv specific 4.8. Persoanele din detenție sunt incluse în lista beneficiarilor de poliță de asigurare medicală și beneficiază de servicii în cadrul Fondurilor obligatorii de asigurare medicală.

Obiectiv specific 4.9. Cadrul normativ ajustat pentru protecția de represalii a personalului medical din locurile de detenție care documentează și raportează independent cazurile de maltratare și leziuni corporale.

Obiectiv specific 4.10. Cadrul normativ și instituțional revizuit în vederea asigurării implementării echilibrate a politicii antidrog (prevenire, tratament, reabilitare și incluziune socială pentru persoanele care consumă droguri).

Obiectiv general 5. Dreptul la securitate socială pentru toate persoanele în situații de risc și vulnerabilitate asigurat.

Obiectiv specific 5.1. Cadrul normativ în domeniul protecției sociale ajustat prin prisma principiilor nediscriminării și abilitării persoanelor vulnerabile.

Obiectiv specific 5.2. Sistemul de protecție socială accelerează eforturile de eradicare a sărăciei extreme în rândul copiilor, inclusiv a copiilor în situații de risc.

Obiectiv specific 5.3. Modul de indexare a pensiei evaluat prin prisma echității și eliminării sărăciei.

Obiectiv specific 5.4. Sistemul de protecție socială răspunde nevoilor de protecție socială al persoanelor în etate, persoanelor intern strămutate și solicitanților de azil

Obiectiv specific 5.5. Persoanele eliberate din detenție sunt reintegrate în comunitate și beneficiază de măsuri de protecție și incluziune socială.

Obiectiv general 6. Dreptul la locuință, apă și sanitație este asigurat, cu accent pe grupurile vulnerabile.

Obiectiv specific 6.1. Cadrul de politici asigură măsuri progresive pentru respectarea dreptului la locuință, apă și sanitație, pentru cele mai vulnerabile grupuri

Obiectiv specific 6.2. Condiții igienico-sanitare conforme în instituțiile de învățământ.

Obiectiv general 7. Autoritățile publice promovează și asigură realizarea progresivă a dreptului la un mediu ambiant sănătos și durabil.

Obiectiv specific 7.1. Cadrul de politici asigură măsuri de înlăturare a surselor de poluare a mediului ambiant.

Obiectiv specific 7.2. Acces asigurat la informația privind starea elementelor de mediu.

Obiectiv specific 7.3. Măsuri de stimulare a raportării și responsabilizare pe cazurile de deteriorare a factorilor de mediu întreprinse de autoritățile cu competențe în domeniu.

Obiectiv general 8. Demnitate umană inerentă, tratament echitabil și nediscriminatoriu asigurat.

Obiectiv specific 8.1. Cadrul normativ privind egalitatea și nediscriminarea este ajustat la standardele internaționale.

Obiectiv specific 8.2. Capacități ale organelor de forță și ale sectorului de justiției îmbunătățite în domeniul prevenirii și combaterii instigării la discriminare, discursului de ură și infracțiunilor motivate de prejudecată.

Obiectiv specific 8.3. Mecanisme interne de monitorizare, evaluare și colectare a datelor dezagregate de către organele de forță dezvoltate.

Obiectiv general 9. Dreptul la muncă și remunerare echitabilă a femeilor și bărbaților asigurat, munca forțată eradicată.

Obiectiv specific 9.1. Cadrul normativ în domeniul muncii și ocupării ajustat prin prisma principiilor nediscriminării și abilitării persoanelor vulnerabile.

Obiectiv specific 9.2. Capacitățile Inspectoratului de Stat al Muncii și ale Consiliului pentru Egalitate consolidate pentru monitorizarea asigurării plății egale pentru muncă de valoare egală.

Obiectiv specific 9.3. Competitivitatea și capacitățile persoanelor de vârstă pre-pensionară și a persoanelor în etate pe piața forței de muncă consolidate.

Obiectiv general 10. Documentarea, capacitatea juridică, protecția vieții private și a datelor cu caracter personal asigurate.

Obiectiv specific 10.1. Dreptul la viața privată respectat la înregistrarea nașterilor și eliberarea documentelor de identitate și de stare civilă.

Obiectiv specific 10.2. Serviciul de sprijin pentru persoanele cu dizabilități în procesul de luare a deciziilor creat și pilotat.

Obiectiv specific 10.3. Cadrul normativ consolidat și mecanisme de monitorizare capacitate pentru combaterea interceptărilor telefonice arbitrare.

Obiectiv general 11. Libertatea de întrunire, asociere, conștiință și religie sunt respectate, protejate și facilitate.

Obiectiv specific 11.1. Cadrul normativ privind drepturile la exprimare, asociere și religie corespunde standardelor internaționale.

Obiectiv specific 11.2. Capacitățile organelor de forță în domeniul respectării și protejării drepturilor la întruniri pașnice fortificate.

Obiectiv general 12. Drepturi culturale asigurate.

Obiectiv specific 12.1. Promovarea dialogului intercultural și a respectului reciproc.

Obiectiv specific 12.2. Patrimoniul arhitectural istoric protejat, conservat și restaurat.

Obiectiv specific 12.3. Creșterea sprijinului financiar pentru activitățile realizate de comun cu reprezentanții organizațiilor necomerciale, minorităților naționale.

Obiectiv specific 12.4. Serviciile culturale, inclusiv electronice, accesibile pentru persoanelor din zonele urbane și rurale, inclusiv pentru grupurile vulnerabile.

Obiectiv specific 12.5. Sectorul cultural și creativ susținut și promovat inclusiv prin valorificarea capacităților și prezenței diasporei.

Obiectiv specific 12.6. Mecanisme financiare durabile dezvoltate pentru susținerea scenei independente.

Prioritatea II. Cadrul de politici publice și mecanisme instituționale de asumare, implementare, coordonare și monitorizare a angajamentelor statutului în domeniul drepturilor omului.

Obiectiv general 13. Cadrul de politici publice în domeniul drepturilor omului consolidat către 2027.

Obiectiv specific 13.1. Tratatate internaționale de protecție a drepturilor omului ratificate.

Obiectiv specific 13.2. Asigurarea cadrului normativ unic de planificare strategică în domeniul drepturilor omului

Obiectiv general 14. Mecanismul instituțional consolidat și eficient în domeniul drepturilor omului.

Obiectiv specific 14.1. Sistem de coordonare în domeniul drepturilor omului eficient la nivel central și local.

Obiectiv specific 14.2. Instituții naționale de protecție a drepturilor omului fortificate (Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru Egalitate, Consiliul pentru Prevenirea Torturii).

Obiectiv specific 14.3. Asigurarea disponibilității datelor statistice privind drepturile omului.

IV. Impact

91. Indicatorii de impact conform obiectivelor sunt setați în tabelul de mai jos:

Obiectivul general/ obiective specifice	Indicatori de impact
Prioritatea I: Drepturile omului, prioritizate prin consensul dintre autoritățile publice, societatea civilă și instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului	

<p>Obiectiv general 1. Sistemul de justiție și organele de drept asigură procese echitabile și proceduri efective, cu respectarea drepturilor omului, în special pentru grupurile vulnerabile.</p>	<p>Indicator 1: Indicele WJP privind statul de drept (factori selectați)</p> <p>Sursa: World Justice Project – Indicele privind statul de drept (https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2023/Moldova/)</p> <p>Valoarea de referință (2023):</p> <p>Punctaj total: 0,53</p> <p>Drepturi fundamentale: 0,59</p> <p>Justiția civilă: 0,50</p> <p>Justiția penală: 0,41</p> <p>Ținta (2027):</p> <p>Puncta total: 0,6</p> <p>Drepturi fundamentale: 0,66</p> <p>Justiția civilă: 0,57</p> <p>Justiția penală: 0,48</p> <p>Indicator 2: Încrederea populației în justiție</p> <p>Sursa: BOP</p> <p>Valoarea de referință (2023): 19,3% au încredere sau oarecare încredere</p> <p>Ținta (2027): 25% au încredere sau oarecare încredere</p> <p>Indicator 3: Numărul și ponderea instanțelor judecătorești și organelor de drept accesibile fizic și informațional</p> <p>Sursa: Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală</p> <p>Valoarea de referință (2023): nu sunt</p>
---	--

	<p>Ținta (2027): 100%</p> <p>Indicator 4: Numărul și ponderea de implementare a recomandărilor Consiliului Europei privind asigurarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei</p> <p>Sursa: Consiliul Europei, Studiul privind activitatea judecătorilor de instrucție în Republica Moldova</p> <p>Valoarea de referință (2023): 0%</p> <p>Ținta (2027): 100%</p> <p>Numărul și rata recomandărilor implementate privind asigurarea justiției prietenoase copilului implementate</p> <p>Numărul și ponderea instanțelor judecătorești și organelor de drept accesibile fizic și lingvistic</p>
<p>Obiectiv specific 1.1. Justiție prietenoasă asigurată copiilor și tinerilor.</p>	<p>Indicator 1: Cadrul normativ modificat către anul 2027.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 100% din actele normative planificate sunt aprobate.</p> <p>Indicator 2: Numărul și ponderea judecătorilor și consilierilor de probațiune, instruiți pentru a asigura procese echitabile și proceduri efective.</p> <p>Date de referință: 0 %</p> <p>Țintă: 100%</p>

<p>Obiectiv specific 1.2. Asistența juridică garantată de stat pentru grupurile vulnerabile fortificată.</p>	<p>Indicator 1: Categoriile de avocați specializați care acordă asistență juridică garantată de stat extinse.</p> <p>Date de referință: 4</p> <p>Țintă: 7</p> <p>Indicator 2: Minim 20 de avocați specializați pe grupuri vulnerabile.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 20 avocați specializați</p>
<p>Obiectiv specific 1.3. Sistemul de justiție și organele de drept accesibile pentru persoanele din grupurile vulnerabile.</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități în domeniul justiției implementate de Republica Moldova.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 80 %</p>
<p>Obiectiv specific 1.4. Cadrul normativ ajustat pentru protecția apărătorilor drepturilor omului și a jurnaliștilor, inclusiv din regiunea transnistreană.</p>	<p>Indicator: Cadrul normativ privind apărătorii drepturilor omului ajustat la recomandările internaționale.</p> <p>Date de referință: Nu</p> <p>Țintă: Da</p>
<p>Obiectiv general 2. Tortura și relele tratamente sunt eradicate.</p>	<p>Indicator 1: Rata recomandărilor Mecanismului Național de Prevenire a Torturii (MNPT) implementate de autoritățile publice</p> <p>Sursa: OAP (2023), Raportul MNPT pentru anul 2022 (https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/11/raport-anual-de-activitate-2022-1.pdf)</p> <p>Valoarea de referință (2023): Nu sunt date privind implementarea celor 89 de recomandări formulate</p>

	<p>Ținta (2027): 80%</p> <p>Indicator 2: Rata îngrijorărilor formulate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii în rapoartele 2020-2022, remediate de autoritățile publice</p> <p>Sursa: Ministerul Justiției</p> <p>Valoarea de referință (2023): Nu sunt date privind remedierea recomandărilor formulate în cel mai recent raport, publicat în 2023</p> <p>Ținta (2027): 80% (rapoartele CPT apreciază eforturile depuse de autorități pentru eliminarea torturii)</p>
<p>Obiectiv specific 2.1. Tortura și relele tratamente în instituțiile penitenciare sunt eradicate.</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor MNPT implementate de către instituțiile penitenciare.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 90%</p>
<p>Obiectiv specific 2.2. Izolatoarele de detenție provizorie și centrul de plasament temporar al străinilor asigură condiții umane de detenție și garanții împotriva relelor tratamente.</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor MNPT implementate de MAI IGP și MAI IGM.</p> <p>Date de referință: 0</p>
<p>Obiectiv specific 2.3. Instituțiile de psihiatrie și expertiză medico-legală asigură tratamentul pacienților bazat pe drepturile omului</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor MNPT implementate de Ministerul Sănătății.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 90%</p>
<p>Obiectiv specific 2.4. Locurile de detenție din Comenduirea Militară a</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor MNPT implementate de Ministerul Apărării.</p>

Ministerul Apărării asigură garanții și condiții pentru prevenirea torturii și relelor tratamente.	Date de referință: 0 Țintă: 90%
Obiectiv specific 2.5. Centrele de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități asigură rezidenților un mediu liber de rele tratamente	Indicator: Rata de implementare a recomandărilor MNPT privind eliminarea relelor tratamente în centrele de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități Date de referință: 0 Țintă: 90%
Obiectiv specific 2.6. Coordonare inter-sectorială fortificată pentru a spori identificarea, înregistrarea, raportarea și investigarea adecvată a cazurilor de tortură și rele tratamente.	Indicator: Numărul și ponderea plângerilor examinate prin intermediul mecanismului de coordonare inter-sectorială Date de referință (2023): 0% Țintă: 50%
Obiectiv specific 2.7. Dialog cu instituțiile internaționale și misiunile diplomatice consolidat în domeniul respectării dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor inumane și degradante în regiunea transnistreană.	Indicator: Numărul cazuri de tortură și/sau rele tratamente soluționate prin dialog cu instituțiile internaționale și misiunile diplomatice Date de referință: 0 Țintă: 1
Obiectiv general 3. Sistemul de învățământ este incluziv și asigură educație bazată pe drepturile omului.	Indicator 1: Ponderea populație care consideră că dreptul la educație necesită atenție sporită din partea statului Date de referință (OAP, 2020): 33.2% Ținta: scădere cu cel puțin 5 p.p.

<p>Obiectiv specific 3.1. Sistemul de învățământ asigură educația pentru drepturile omului și deprinderi de viață la toate nivelurile sistemului de învățământ.</p>	<p>Indicator: Curricula obligatorie integrează educația pentru drepturile omului la toate treptele de învățământ.</p> <p>Date de referință: Nu</p> <p>Țintă: Da</p>
<p>Obiectiv specific 3.2. Plățile formale și neformale din educație sunt eliminate.</p>	<p>Indicator: Ponderea respondenților care au menționat că plățile formale neformale persistă în sistemul de învățământ</p> <p>Date de referință: va fi realizat în anul 2024 (a se vedea activitatea 1 de mai jos)</p> <p>Țintă: scădere cu cel puțin 5 p.p.(a se vedea activitatea 1 de mai jos)</p>
<p>Obiectiv specific 3.3. Cazuri de abuz, discriminare, bullying și violență în instituțiile de învățământ investigate prompt și efectiv.</p>	<p>Indicator 1: Numărul cazurilor de abuz , discriminare, bullying și violență în instituțiile de învățământ raportate.</p> <p>Date de referință: urmează a fi colectate în 2024 de Ministerul Educației și Cercetării</p> <p>Ținta: nu este aplicabilă</p> <p>Indicator 2: Ponderea cazurilor de abuz , discriminare, bullying și violență în instituțiile de învățământ soldate cu sancționarea persoanelor responsabile.</p> <p>Date de referință: urmează a fi colectate în 2024 de Ministerul Educației și Cercetării</p> <p>Țintă: creștere</p>
<p>Obiectiv specific 3.4. Sistemul de învățământ este incluziv pentru copiii din grupurile vulnerabile.</p>	<p>Indicator: Instituțiile de învățământ accesibile pentru copii cu dizabilități</p> <p>Date de referință (2020-2021): 10%</p> <p>Țintă (2027): 80%</p>

<p>Obiectiv specific 3.5. Cooperarea inter-sectorială este consolidată pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar.</p>	<p>Indicator: Numărul de cazuri de abandon soluționate prin cooperare inter-sectorială</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 100</p>
<p>Obiectiv specific 3.6. Școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană activează fără impedimente și Guvernul contribuie activ la executarea măsurilor generale stabilite în hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza Catan și alții v. Republica Moldova și Federația Rusă.</p>	<p>Indicator: Numărul de intervenții aferente realizării dreptului la educație, inițiate în perioada de referință, soldate cu acces îmbunătățit la educația cu predare în limba română în regiunea Transnistreană.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 3</p>
<p>Obiectiv general 4. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate asigurat.</p>	<p>Indicator 1: Ponderea respondenților care consideră că dreptul la sănătate este o problemă</p> <p>Sursa: Oficiul Avocatului Poporului</p> <p>Valoarea de referință (2021): 71,6% din respondenți sunt preocupați</p> <p>Ținta (2027): 55% din respondenți sunt preocupați</p> <p>Indicator 2: Numărul și ponderea recomandărilor LEA HIV implementate</p> <p>Sursa: UNAIDS, AO Inițiativa Pozitiva (https://scorecard-hiv.md)</p>

	<p>Valoarea de referință (2023): 4,11% au fost realizate, 9,59% sunt în proces de realizare, 86,3% sunt nerealizate</p> <p>Ținta (2027): 80% realizate</p> <p>Indicator 3: Autoaprecierea populației privind starea de sănătate (cu dezagregare multiplă pe criterii de vulnerabilitate)</p>
<p>Obiectiv specific 4.1. Accesul la servicii medicale esențiale, sigure și calitative, garantate echitabil tuturor persoanelor, cu accent pe grupurile defavorizate, grupurile de risc, locuitorii din mediul rural.</p>	<p>Indicator 1: Rata de acoperire a populației care necesită servicii de îngrijire paliativă, dezagregat urban/rural, gen și vârstă.</p> <p>Date de referință (2023): 0 %</p> <p>Țintă: 100 %</p> <p>Indicator 2: Gradul de satisfacție a pacienților față de serviciile de îngrijire paliativă, dezagregat urban/rural, gen și vârstă.(CNAM)</p> <p>Date de referință (2023): 0 %</p> <p>Țintă: 80%</p>
<p>Obiectiv specific 4.2. Cadrul normativ revizuit pentru a respecta dreptul persoanelor care trăiesc cu HIV și sunt vulnerabili la HIV.</p>	<p>Indicator: Cadrul normativ ajustat.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 100 % din proiecte planificate aprobate.</p>
<p>Obiectiv specific 4.3. Drepturile omului sunt integrate în standardele de acreditare ale instituțiilor medicale și în formarea personalului medical.</p>	<p>Indicator: Ponderea instituțiilor medicale acreditate conform standardelor actualizate.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 100 %</p>
<p>Obiectiv specific 4.4. Mecanisme de accesibilitate a</p>	<p>Indicator: Ponderea instituțiilor medicale subordonate autorităților publice centrale care asigură transparența proactivă pe paginile web, conform cadrului legal.</p>

informațiilor pentru pacienți dezvoltate.	Date de referință (2023): 0 Țintă (2027): 100 %
Obiectiv specific 4.5. Cadrul normativ și mecanismele de colaborare intersectorială asigură prevenirea și combaterea traficului de organe.	Indicator: Mecanism functional și cadru normativ ajustat. Date de referință: Nu/Nu Țintă: Da/Da
Obiectiv specific 4.6. Cadrul normativ consolidat și mecanisme de monitorizare capacitate pentru monitorizarea respectării dreptului la sănătate în instituții medicale indiferent de tipul de organizare juridic.	Indicator: Dreptul la sănătate în instituții medicale monitorizat. Date de referință: 0 Țintă: Minimum 20 de vizite de monitorizare anual.
Obiectiv specific 4.7. Acreditarea prestatorilor de servicii medicale din toate locurile de detenție și centrele de plasament asigurate.	Indicator: Numărul și rata prestatorilor de servicii medicale acreditați Date de referință: 0 Țintă: 22 prestatori acreditați, 100 %.
Obiectiv specific 4.8. Persoanele din detenție sunt incluse în lista beneficiarilor de poliță de asigurare medicală și beneficiază de servicii în cadrul Fondurilor obligatorii de asigurare medicală.	Indicator: Numărul prestatorilor de servicii medicale din sistemul penitenciar contractați. Date de referință (2023): 0 Țintă: 17 prestatori contractați

<p>Obiectiv specific 4.9. Cadrul normativ ajustat pentru protecția de represalii a personalului medical din locurile de detenție care documentează și raportează independent cazurile de maltratare și leziuni corporale.</p>	<p>Indicator: Rata de cazuri investigate de hărțuire a personalului medical din locurile de detenție.</p> <p>Date de referință (2022): 0</p> <p>Țintă: 100 % cazuri investigate</p>
<p>Obiectiv specific 4.10. Cadrul normativ și instituțional revizuit în vederea asigurării implementării echilibrate a politicii antidrog (prevenire, tratament, reabilitare și incluziune socială pentru persoanele care consumă droguri).</p>	<p>Indicator: Cadru normativ modificat.</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: 100 % din proiecte de acte normative aprobate</p>
<p>Obiectiv general 5. Dreptul la securitate socială pentru toate persoanele în situații de risc și vulnerabilitate asigurat.</p>	<p>Indicator 1: Ponderea respondenților care au menționat că dreptul la securitate socială este frecvent încălcat</p> <p>Valoarea de referință (OAP, 2021): 33%</p> <p>Ținta (2027): scădere cu cel puțin 5 p.p</p> <p>Indicator 2: - Majorarea numărului de familii beneficiare de Programul de Ajutor Social; - Nivelul VLMG majorat.</p> <p>Date de referință: SND OS6, 1; PAG, cap. IV, PNA 2024-2027</p> <p>Țintă: 50 000 familii beneficiare de ajutor social.</p>

<p>Obiectiv specific 5.1. Cadrul normativ în domeniul protecției sociale ajustat prin prisma principiilor nediscriminării și abilitării persoanelor vulnerabile.</p>	<p>Indicator: Ponderea recomandărilor de modificare a legislației în domeniul dreptului la decuritate socială, formulate de instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului în perioada 2022-2023, implementate de autoritățile naționale</p> <p>Date de referință (2023): 0</p> <p>Țintă: 90%</p>
<p>Obiectiv specific 5.2. Sistemul de protecție socială accelerează eforturile de eradicare a sărăciei extreme în rândul copiilor, inclusiv a copiilor în situații de risc.</p>	<p>Indicator 2: Rata sărăciei extreme în rândul copiilor</p> <p>Sursa: MMPS</p> <p>Valoarea de referință (2021): 10%</p> <p>Ținta (2027):</p>
<p>Obiectiv specific 5.3. Modul de indexare a pensiei evaluat prin prisma echității și eliminării sărăciei.</p>	<p>Indicator: Prevederile normative răspund nevoilor de protecție socială a persoanelor care și-au stabilit pensia pentru limita de vârstă până la reformarea sistemului de pensionare.</p> <p>Date de referință: Nu</p> <p>Țintă: Da</p>
<p>Obiectiv specific 5.4. Sistemul de protecție socială răspunde nevoilor de protecție socială al persoanelor în etate, persoanelor intern strămutate și solicitanților de azil</p>	<p>Indicator: Ponderea respondenților din grupurile țintă, care consideră că dreptul la protecție socială necesită atenție sporită din partea statului</p> <p>Date de referință: urmează a fi colectate în 2024 de Ministerul Muncii și Protecției Sociale</p> <p>Țintă: descreștere cu cel puțin 5 p.p.</p>
<p>Obiectiv specific 5.5. Persoanele eliberate din detenție sunt reintegrate în comunitate și beneficiază</p>	<p>Indicator: Nr. de persoane eliberate din detenție care au beneficiat, în perioada de referință, de măsuri de protecție și incluziune socială.</p>

de măsuri de protecție și incluziune socială.	Date de referință: 0 Țintă 2027: 300
Obiectiv general 6. Dreptul la locuință, apă și sanitație este asigurat, cu accent pe grupurile vulnerabile.	Indicator 1: Cadrul de politici prevede angajamente privind asigurarea progresivă a dreptului la locuință (Da/Nu) Valoarea de referință (2023): Nu Ținta (2027): Da
Obiectiv specific 6.1. Cadrul de politici asigură măsuri progresive pentru respectarea dreptului la locuință, apă și sanitație, pentru cele mai vulnerabile grupuri.	Indicator: Numărul de locuințe sociale construite Valoarea de referință (2022): 926 locuințe sociale Ținta (2027): 450 locuințe sociale noi
Obiectiv specific 6.2. Condiții igienico-sanitare conforme în instituțiile de învățământ	. Indicator: Numărul și ponderea instituțiilor de învățământ care asigură condiții igienico-sanitare (blocuri sanitare în interiorul școlilor, apă și sanitație) Valoarea de referință (2023): urmează a fi indicat de Ministerul Educației și Cercetării Ținta (2027): 90% de instituții de învățământ
Obiectiv general 7. Autoritățile publice promovează și asigură realizarea progresivă a dreptului la un mediu ambiant sănătos și durabil.	Indicator 1: Starea elementelor de mediu. Valoarea de referință (2023): Nu Ținta (2027): Îmbunătățire
Obiectiv specific 7.1. Cadrul de politici asigură	Indicator: Angajamente de politică publică în domeniul protecției mediului elaborate, în

măsuri de înlăturare a surselor de poluare a mediului ambiant.	strânsă colaborare cu persoanele vulnerabile, și aprobate Date de referință: Nu Țintă (2027): Da
Obiectiv specific 7.2. Acces asigurat la informația privind starea elementelor de mediu.	Indicator 1: Informația privind starea elementelor de mediu este accesibilă, dezagregată pe comunități Valoarea de referință (2023): Nu Ținta (2027): Da
Obiectiv specific 7.3. Măsuri de stimulare a raportării și responsabilizare pe cazurile de deteriorare a factorilor de mediu întreprinse de autoritățile cu competențe în domeniu.	Indicator: Numărul de cazuri raportate și examinate privind deteriorarea factorilor de mediu Date de referință: 0 (de verificat de către Ministerul Mediului) Țintă: N/A
Obiectiv general 8. Demnitate umană inerentă, tratament echitabil și nediscriminatoriu asigurat.	Indicator: Numărul de plângeri și rata de sancționare privind discursul de ură, instigarea la discriminare și infracțiuni motivate de prejudecată. Date de referință: 0 Țintă: nu este aplicabil Indicator: indicele distanței sociale în Republica Moldova Date de referință: TBC Țintă: descreștere cu cel puțin 5 p.p.
Obiectiv specific 8.1. Cadrul normativ privind egalitatea și nediscriminarea este	Indicator: Numărul recomandărilor Consiliului pentru Egalitate privind prevenirea și combaterea discursului de ură și a instigării la

ajustat la standardele internaționale.	nediscriminare abordate de autoritățile naționale. Date de referință: 0 Țintă: 3
Obiectiv specific 8.2. Capacități ale organelor de forță și ale sectorului de justiției îmbunătățite în domeniul prevenirii și combaterii instigării la discriminare, discursului de ură și infracțiunilor motivate de prejudecată.	Indicator: Ponderea reprezentanților organelor de forță care au fost instruiți în domeniul prevenirii și combaterii instigării la discriminare, discursului de ură și infracțiunilor motivate de prejudecată Date de referință 2023: nu sunt disponibile Țintă (2027): creșterea cu cel puțin 30%
Obiectiv specific 8.3. Mecanisme interne de monitorizare, evaluare și colectare a datelor dezagregate de către organele de forță dezvoltate.	Indicator: Datele dezagregate privind cauzele de instigare de discriminare, discurs de ură și infracțiuni motivate de prejudecată sunt disponibile Date de referință: Nu Țintă: Da
Obiectiv general 9. Dreptul la muncă și remunerare echitabilă a femeilor și bărbaților asigurat, munca forțată eradicată.	Indicator 1: Numărul angajatorilor care asigură aplicarea principiului plată egală pentru muncă de valoare egală Sursa: Inspectoratul de Stat al Muncii, Consiliul pentru egalitate Valoarea de referință (2023): 0 Ținta (2027): cel puțin 100 Indicator 2: Discrepanțele salariale dintre femei și bărbați Sursa: BNS, CPD Valoarea de referință (2023): 13.6%

	Ținta: 7%
Obiectiv specific 9.1. Cadrul normativ în domeniul muncii și ocupării ajustat prin prisma principiilor nediscriminării și abilitării persoanelor vulnerabile.	Indicator: Numărul și ponderea recomandărilor instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului abordate prin modificarea cadrului normativ. Date de referință: 0 Țintă: 100%
Obiectiv specific 9.2. Capacitățile Inspectoratului de Stat al Muncii și ale Consiliului pentru Egalitate consolidate pentru monitorizarea asigurării plății egale pentru muncă de valoare egală.	Indicator: Numărul de angajatori care au beneficiat de recomandările Inspectoratului de Stat al Muncii și a Consiliului pentru Egalitate în domeniul asigurării plății egale pentru muncă de valoare egală. Date de referință: 0 Țintă: 50
Obiectiv specific 9.3. Competitivitatea și capacitățile persoanelor de vârstă pre-pensionară și a persoanelor în etate pe piața forței de muncă consolidate.	Indicator: Rata de ocupare a persoanelor în etate (care și-au stabilit pensia pentru limita de vârstă) în alte sectoare decât agricultura. Date de referință: Țintă: creștere
Obiectiv general 10. Documentarea, capacitatea juridică, protecția vieții private și a datelor cu caracter personal asigurate.	Indicator 1: Numărul și ponderea persoanelor cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale care beneficiază de sprijin în luarea deciziilor Sursa: Ministerul muncii și protecției sociale Valoarea de referință (2023): 0 persoane Ținta (2027): minimum 500 persoane Indicator 2: Cadrul normativ este ajustat și asigură respectarea vieții private în actele de identitate și stare civilă (Da/Nu) Sursa: Agenția servicii publice

	<p>Valoarea de referință (2023): Nu</p> <p>Ținta (2027): Da</p>
<p>Obiectiv specific 10.1. Dreptul la viața privată respectat la înregistrarea nașterilor și eliberarea documentelor de identitate și de stare civilă.</p>	<p>Indicator: Ponderea nașterilor înregistrate raportat la numărul total de nașteri în rândul populației etnie romă.</p> <p>Date de referință:</p> <p>Țintă:</p>
<p>Obiectiv specific 10.2. Serviciul de sprijin pentru persoanele cu dizabilități în procesul de luare a deciziilor creat și pilotat.</p>	<p>Indicator: Numărul de persoane acare au beneficiat de sprijin în luarea deciziilor.</p> <p>Date de referință (2023): 0 persoane beneficiere cu serviciile de sprijin în luarea deciziilor</p> <p>Țintă (2027): minimum 500 de persoane beneficiază cu serviciile de sprijin în luarea deciziilor</p>
<p>Obiectiv specific 10.3. Cadrul normativ consolidat și mecanisme de monitorizare capacitate pentru combaterea interceptărilor telefonice arbitrare.</p>	<p>Indicator: Numărul de cereri de interceptare autorizate de judecătorii de instrucție.</p> <p>Date de referință (2022): peste 7000 cereri (Asociația Promo-LEX)</p> <p>Țintă: descreștere anuală</p>
<p>Obiectiv general 11. Libertatea de întrunire, asociere, conștiință și religie sunt respectate, protejate și facilitate.</p>	<p>Indicator 1: Scorul general CSO Meter.</p> <p>Date de referință (2022):</p> <p>Libertatea de întrunire - 5,3</p> <p>Libertatea de asociere - 5,5</p> <p>Libertatea de exprimare - 5,0</p> <p>Ținta (2027):</p> <p>Libertatea de întrunire - 5,9</p> <p>Libertatea de asociere - 5,9</p>

	Libertatea de exprimare - 5,5
Obiectiv specific 11.1. Cadrul normativ privind drepturile la exprimare, asociere și religie corespunde standardelor internaționale	Indicator: Scorul CSO Meter pe dimensiunea legislativă. Date de referință (2022): Libertatea de exprimare – 5,3 Libertatea de asociere – 5,6 Țintă: creștere cu cel puțin 0,2 puncte
Obiectiv specific 11.2. Capacitățile organelor de forță în domeniul respectării și protejării drepturilor la întruniri pașnice fortificate.	Indicator: Libertatea de întrunire pașnică, dimensiunea practică. Date de referință (2022): 5,1 (CSO Meter, Asociația Promo-LEX) Țintă: creștere 0,2 puncte
Obiectiv general 12. Drepturi culturale asigurate.	Indicator 1: Rata de implementare a recomandărilor din 2023 ale Comitetului Consultativ pentru Convenția-cadrul privind protecția minorităților naționale privind art. 6 din Convenție Sursa: Comitetului Consultativ pentru Convenția-cadrul privind protecția minorităților naționale Valoarea de referință (2023): 0% Ținta (2027): 100%
Obiectiv specific 12.1. Promovarea dialogului intercultural și a respectului reciproc.	Indicator: Rata de participare a grupurilor culturale la acțiunile organizată. Date de referință: 90 % (2023) Țintă: 100 % (2023)
Obiectiv specific 12.2. Patrimoniul arhitectural	Indicator: Ponderea cheltuielilor pentru conservarea și protejarea patrimoniului cultural în totalul cheltuielilor bugetului public național

istoric protejat, conservat și restaurat.	Date de referință: 0,2 % (2023) Țintă: 0,6 % (2027)
Obiectiv specific 12.3. Creșterea sprijinului financiar pentru activitățile realizate de comun cu reprezentanții organizațiilor necomerciale, minorităților naționale.	Indicator: Rata de implementare a activităților culturale destinate minorităților naționale. Date de referință: 50% (2023) Țintă: 80% (2027)
Obiectiv specific 12.4. Serviciile culturale, inclusiv electronice, accesibile pentru persoanelor din zonele urbane și rurale, inclusiv pentru grupurile vulnerabile.	Indicator: Rata de avizare a solicitărilor parvenite. Date de referință: 75% (2023) Țintă: 80 % (2027)
Obiectiv specific 12.5. Sectorul cultural și creativ susținut și promovat inclusiv prin valorificarea capacităților și prezenței diasporei.	Indicator: Rata de implicare a diasporei în activitățile culturale Date de referință: 30 % (2023) Țintă: 80 % (2027)
Obiectiv specific 12.6. Mecanisme financiare durabile dezvoltate pentru susținerea scenei independente	Indicator: Ponderea cheltuielilor pentru susținerea activităților scenei independente în totalul cheltuielilor din bugetul public national. Date de referință: 0,03 % (2023) Țintă: 0,05 % (2027)

<p>Prioritatea II. Cadrul de politici publice și mecanisme instituționale de asumare, implementare, coordonare și monitorizare a angajamentelor statutului în domeniul drepturilor omului.</p>	
<p>Obiectiv general 13. Cadrul de politici publice în domeniul drepturilor omului consolidat către 2027.</p>	<p>Indicator 1: Numărul de tratate în domeniul drepturilor omului ratificate</p> <p>Valoarea de referință (2023): 0 tratate prevăzute pentru ratificare</p> <p>Ținta (2027): toate tratatele în domeniul drepturilor omului, prevăzute pentru ratificare în noul program, ratificate</p> <p>Indicator 2: Strategia națională în domeniul drepturilor omului</p> <p>Valoarea de referință (2023): Strategie nu este (0)</p> <p>Ținta (2027): Strategia elaborată și aprobată (1)</p>
<p>Obiectiv specific 13.1. Tratate internaționale de protecție a drepturilor</p>	<p>Indicator 1: Numărul de tratate în domeniul drepturilor omului ratificate</p> <p>Sursa: Parlamentul Republicii Moldova</p> <p>Valoarea de referință (2023): 0 tratate prevăzute pentru ratificare</p> <p>Ținta (2027): toate tratatele în domeniul drepturilor omului, prevăzute pentru ratificare în noul program, ratificate omului ratificate.</p>
<p>Obiectiv specific 13.2. Asigurarea cadrului normativ unic de planificare strategică în domeniul drepturilor omului</p>	<p>Indicator 1: Strategia națională în domeniul drepturilor omului aprobată</p> <p>Valoarea de referință (2023): Strategie nu este (0)</p> <p>Ținta (2027): Strategia elaborată și aprobată (1)</p>

<p>Obiectiv general 14. Mecanismul instituțional consolidat și eficient în domeniul drepturilor omului.</p>	<p>Indicator 1: Structurile mecanismului instituțional național funcționale</p> <p>Sursa: Cancelaria de Stat</p> <p>Valoarea de referință (2023): 1 ședință CNDO 5 ședințe ale Comisiilor specializate ale CNDO</p> <p>Ținta: anual – 2 ședințe ale CNDO 10 – ședințe ale Comisiilor specializate</p> <p>Indicator 2: Gradul de conformitate a datelor statistice cu recomandările internaționale și naționale</p> <p>Sursa: Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru egalitate, Biroul național de statistică</p> <p>Valoarea de referință (2023): nu există</p> <p>Ținta (2027): 100%</p>
<p>Obiectiv specific 14.1. Sistem de coordonare în domeniul drepturilor omului eficient la nivel central și local.</p>	<p>1. Indicator: Cadrul normativ modificat</p> <p>Date de referință: 0</p> <p>Țintă: toate actele normative prevăzute, modificate</p> <p>2. Indicator: Autoritățile publice relevante asigură plasarea oportună a informației în Baza de Date pentru Monitorizarea Recomandărilor Internaționale în domeniul drepturilor omului</p> <p>Date de referință (2023): Baza de date nu este</p> <p>Țintă (2027): Baza de date funcțională și actualizată oportun</p>
<p>Obiectiv specific 14.2. Instituții naționale de</p>	<p>Indicator: Gradul de absorbție a resurselor alocate</p>

protecție a drepturilor omului fortificate (Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru Egalitate, Consiliul pentru Prevenirea Torturii).	Date de referință: urmează a fi prezentate de OAP și Consiliul pentru Egalitate Țintă: 100%
Obiectiv specific 14.3. Asigurarea disponibilității datelor statistice privind drepturile omului.	Indicator: Baza de date statistice funcțională Date de referință: 0 Țintă: 1 bază de date

V. Costuri și sursa de finanțare

92. Valoarea totală estimativă a mijloacelor financiare necesare pentru realizarea Programului și implementarea Planului de acțiuni este de 4303394 mii lei:

- (i) din Bugetul Public Național - **4033100 mii lei**, din care 3192081 mii lei sunt planificate în CBTM 2024-2026, iar 840556 mii lei urmează a fi planificate în următoarele exerciții de planificare bugetară;
- (ii) din sursele partenerilor de dezvoltare - **270294 mii lei**, din care 220184 mii sunt din surse identificate, iar 50109 mii lei urmează a fi identificate.

Sursa de finanțare	Costuri, mii lei	Costuri pe ani, mii lei			
		2024	2025	2026	2027
Mijloace bugetare planificate	3192081	1031159	1157552	1003370	0
Mijloace din surse externe identificate	220184	81407	122743	13892	2142
Mijloace bugetare neplanificate	463	0	178	284	0
Mijloace din surse externe neidentificate	50109	8446	14897	15547	11219
Mijloace financiare în afara CBTM 2024-2026	840556	0	0	0	840556
Costuri totale PNADO 2024-2027	4303394	1121013	1295371	1033093	853917

93. O parte dintre obiectivele și acțiunile propuse pentru realizarea Programului vor fi acoperite din sursele financiare planificate în cadrul bugetar pe termen mediu 2024-2026 ale autorităților publice centrale, precum și din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor responsabile de implementarea Programului, precum și din sursele externe.

Pe obiectivele generale și specifice ale Programului, cheltuielile se repartizează după cum urmează:

mii lei

Obiectiv	Cost total	2024	2025	2026	2027
PNADO 2024-2027	4303394	1121013	1295371	1033093	853917
Prioritatea I	4299711.3	1119687.4	1294772.5	1031794.2	853457.3
<u>Obiectiv general 1</u>	14135.2	2547.5	4013.7	3944.7	3629.2
Obiectiv specific 1.1:	322.2	0.0	322.2	0.0	0.0
Obiectiv specific 1.2:	11035.2	2038.2	3019.1	2988.9	2988.9
Obiectiv specific 1.3:	1844.3	276.5	444.9	719.2	403.7
Obiectiv specific 1.4:	933.6	232.8	227.5	236.6	236.6
<u>Obiectiv general 2</u>	23991.0	3577.4	7295.7	8307.3	4810.5
Obiectiv specific 2.1:	17119.0	1874.0	5501.6	6866.6	2876.8
Obiectiv specific 2.2:	1787.1	458.4	303.3	315.5	709.9
Obiectiv specific 2.3:	933.6	232.8	227.5	236.6	236.6
Obiectiv specific 2.4:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 2.5:	67.6	16.1	16.7	17.4	17.4
Obiectiv specific 2.6:	790.5	214.0	431.5	23.2	121.8
Obiectiv specific 2.7:	3293.2	782.2	815.1	848.0	848.0
<u>Obiectiv general 3</u>	839661.0	239347.4	392033.7	104024.4	104255.6

Obiectiv specific 3.1:	688426.3	94878.5	389810.7	101024.4	102712.7
Obiectiv specific 3.2:	892.0	428.0	0.0	0.0	464.0
Obiectiv specific 3.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 3.4:	75284.0	69284.0	2000.0	3000.0	1000.0
Obiectiv specific 3.5:	74835.7	74756.9	0.0	0.0	78.9
Obiectiv specific 3.6:	223.0	0.0	223.0	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 4</u>	76894.7	11954.9	21787.5	31526.6	11625.8
Obiectiv specific 4.1:	74396.3	11047.4	21122.6	31050.6	11175.8
Obiectiv specific 4.2:	99.8	0.0	99.8	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.3:	1629.6	416.7	412.9	400.0	400.0
Obiectiv specific 4.4:	654.0	478.0	50.0	76.0	50.0
Obiectiv specific 4.5:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.6:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.7:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.8:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.9:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 4.10:	115.0	12.8	102.2	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 5</u>	2905244.6	725614.1	726592.3	726519.1	726519.1

Obiectiv specific 5.1:	2904623.1	725500.2	726394.9	726364.0	726364.0
Obiectiv specific 5.2:	290.7	15.3	0.0	137.7	137.7
Obiectiv specific 5.3:	18.4	18.4	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 5.4:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 5.5:	312.4	80.3	197.4	17.4	17.4
<u>Obiectiv general 6</u>	75185.0	25109.1	25075.8	25000.0	0.0
Obiectiv specific 6.1:	185.0	109.1	75.8	0.0	0.0
Obiectiv specific 6.2:	75000.0	25000.0	25000.0	25000.0	0.0
<u>Obiectiv general 7</u>	279.0	181.5	97.5	0.0	0.0
Obiectiv specific 7.1:	279.0	181.5	97.5	0.0	0.0
Obiectiv specific 7.2:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 7.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 8</u>	3216.2	880.4	758.2	788.8	788.8
Obiectiv specific 8.1:	109.1	109.1	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 8.2:	3107.1	771.3	758.2	788.8	788.8
Obiectiv specific 8.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 9</u>	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 9.1:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Obiectiv specific 9.2:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 9.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 10</u>	827.3	54.6	299.5	236.6	236.6
Obiectiv specific 10.1:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 10.2:	715.9	0.0	242.6	236.6	236.6
Obiectiv specific 10.3:	111.4	54.6	56.9	0.0	0.0
<u>Obiectiv general 11</u>	2872.4	1120.5	568.7	591.6	591.6
Obiectiv specific 11.1:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 11.2:	2872.4	1120.5	568.7	591.6	591.6
<u>Obiectiv general 12</u>	357405.0	109300.0	116250.0	130855.0	1000.0
Obiectiv specific 12.1:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 12.2:	342905.0	108800.0	114000.0	120105.0	0.0
Obiectiv specific 12.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 12.4:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 12.5:	12000.0	0.0	1500.0	10000.0	500.0
Obiectiv specific 12.6:	2500.0	500.0	750.0	750.0	500.0
Prioritatea II	3682.3	1325.6	598.2	1298.9	459.5
<u>Obiectiv general 13</u>	1552.3	0.0	318.4	1036.6	197.2

Obiectiv specific 13.1:	509.7	0.0	75.8	236.6	197.2
Obiectiv specific 13.2:	1042.6	0.0	242.6	800.0	0.0
<u>Obiectiv general 14</u>	2130.0	1325.6	279.8	262.3	262.3
Obiectiv specific 14.1:	1130.0	325.6	279.8	262.3	262.3
Obiectiv specific 14.2:	1000.0	1000.0	0.0	0.0	0.0
Obiectiv specific 14.3:	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

94. Finanțarea activității autorităților administrațiilor publice centrale de la bugetul de stat va fi efectuată prin intermediul următoarelor programe/subprograme bugetare:

1. Sectorul Protecția Socială

Subprogramul 9012 „Protecția socială în cazuri excepționale”

Subprogramul 9004 „Protecția persoanelor în etate”

Subprogramul 9019 „Protecția socială a unor categorii de cetățeni”, Serviciul mediator comunitar (TDS)

2. Sectorul Justiție

Subprogramul 4001 Politici și management în domeniul justiției

Subprogramul 4012 „Instruire inițială și continuă în domeniul justiției”.

Subprogramul 0402 „Respectarea drepturilor și libertăților omului”

Subprogramul 4302 „Sistemul administrației penitenciare”, investiții capitale

Subprogramul 4008 „Apărarea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor”

3. Sectorul “Servicii generale de stat”

Subprogramul 0301 „Exercitarea guvernării”

Subprogramul 0803 „Reintegrarea țării”

95. Suplimentar, vor fi identificate și surse externe de finanțare acordate de donatori, inclusiv donații și sponsorizări oferite în condițiile legii, pentru realizarea integrală a activităților planificate.

VI. Riscuri de implementare

96. Riscurile care pot afecta negativ succesul implementării Programului sunt redate în tabelul de mai jos:

Riscuri anticipate	Probabilitate (joasă/ medie/ înaltă)	Impact (mic/mediu/mare)	Măsuri de atenuare a riscului
Apariția situațiilor exogene negative (similare pandemiei COVID-19) și impactul celor care se desfășoară la moment (criza refugiaților urmare a invaziei Federației Ruse în Ucraina), care diminuează capacitatea autorităților relevante de a implementa angajamentele Programului	Înaltă	Mare	Asigurarea că Programul va fi un document aflat în continuă monitorizare și, la necesitate, adaptarea acțiunilor responsabililor de implementare în funcție de dinamica contextului extern
Fluctuația considerabilă a resurselor umane în cadrul autorităților responsabile de domeniul drepturilor omului	Înaltă	Mare	Identificarea măsurilor de motivare a specialiștilor specializați în domeniu, să lucreze în sistem și consolidarea capacităților acestora
Prejudecăți și stereotipuri față de grupurile și minoritățile vulnerabile, neînțelegerea sau neînțelegerea nevoilor reale ale grupurilor și minorităților vulnerabile, care pot reduce disponibilitatea autorităților responsabile de a implementa angajamentele Programului	Înaltă	Mare	- Desfășurarea consultărilor cu grupurile vulnerabile și minoritățile afectate în spiritul principiului „Nimic pentru noi fără noi”; - Avizarea deciziilor cu Oficiul Avocatului Poporului și Consiliului pentru Egalitate și implementarea recomandărilor acestora

Resurse financiare insuficiente pentru implementarea tuturor acțiunilor incluse în Planul de acțiuni	Înaltă	Mare	- Estimarea cât mai exactă a costurilor pentru acțiunile din Plan și a contribuției partenerilor de dezvoltare; - Corelarea priorităților cu cadrul de planificare bugetară; - Asigurarea unei coordonări eficiente permanente cu partenerii de dezvoltare pe marginea priorităților de finanțare ale Programului
Capacitățile limitate ale autorităților responsabile de implementarea Programului la toate nivelurile	Medie	Mare	Asigurarea în Planul de acțiuni de implementare a Programului a unor măsuri concrete de creștere a capacității responsabililor de implementare a Programului
Reticența sectorului privat și organizațiilor societății civile de a colabora în domeniu	Mediu	Mare	Identificarea avantajelor de care ar beneficia sectorul privat și organizațiile societății civile în colaborarea cu autoritățile publice în domeniu

VII. Autorități și instituții responsabile

97. Instituția responsabilă pentru coordonarea și monitorizarea implementării Programului este Cancelaria de Stat, care va colecta informațiile sectoriale semestriale și anuale de progres de la celelalte autorități responsabile de implementarea Programului și va asigura elaborarea rapoartelor anuale. Autoritățile și instituțiile publice responsabile de implementarea Programului sunt:

- Cancelaria de Stat;
- Centrul de armonizare a legislației,
- Biroul Politici de Reintegrare,

- Biroul pentru Relații cu Diaspora,
 - Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene;
 - Ministerul Afacerilor Interne;
 - Inspectoratul General al Poliției de Frontieră,
 - Inspectoratul General pentru migrațiune,
 - Ministerul Muncii și Protecției Sociale,
 - Inspectoratul de Stat al Muncii,
 - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă,
 - Agenția pentru gestionarea serviciilor cu specializare înaltă,
 - Ministerul Justiției,
 - Ministerul Sănătății,
 - Ministerul Educației și Cercetării,
 - Ministerul Finanțelor,
 - Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării; Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale,
 - Ministerul Apărării,
 - Ministerul Mediului,
 - Ministerul Culturii,
 - Procuratura Generală;
 - Serviciul de Informații și Securitate,
 - Centrul Național Anticorupție,
 - Consiliul Superior al Magistraturii,
 - Agenția Servicii Publice,
 - Institutul Național al Justiției,
 - Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat,
 - Centrul pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal,
 - Casa Națională de Asigurări Sociale,
 - Compania Națională de Asigurări în Medicină,
 - Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale,
 - Agenția de Guvernare Electronică,
 - Agenția Relații Interetnice,
 - Biroul Național de Statistică,
 - Serviciul de Informații și Securitate,
 - Serviciul Protecție și Pază de Stat,
 - USMF „Nicolae Testemițanu”,
 - Autoritățile publice locale.
98. În calitate de parteneri de implementare a prezentului Program pot participa: mediul academic, organizații necomerciale/ale societății civile, organizațiile internaționale și alți parteneri de dezvoltare.

VIII. Proceduri de monitorizare, evaluare și raportare

99. Monitorizarea implementării Programului este un proces sistematic de colectare a informației și datelor statistice despre progresul implementării acestuia,

realizată de Cancelaria de Stat, în colaborare cu instituțiile/autoritățile responsabile de implementare.

100. Pe durata implementării Programului vor fi realizate următoarele proceduri de monitorizare și evaluare:

a) *Monitorizare semestrială/anuală:*

Instituțiile vor prezenta semestrial/anual, Cancelariei de Stat raport de monitorizare precum și Notă analitică cu privire la implementarea acțiunilor.

b) *Evaluare finală:* La finalizarea perioadei de implementare a documentului de politici publice va fi efectuată o evaluare finală pentru a estima gradul de implementare a Programului și Planului de acțiuni în ansamblu prin prisma indicatorilor de impact. Instituțiile/autoritățile vor prezenta în adresa Cancelariei de Stat, Raport de evaluare pe domeniul de competență.

101. Ministerele și alte autorități publice centrale, conform competențelor, vor întreprinde măsurile ce se impun în vederea realizării obiectivelor Programului și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia și vor prezenta Cancelariei de Stat informația privind gradul de realizare a acestuia, semestrial până la 15 iulie și anual până la 31 ianuarie, sau conform solicitării.